

Vse popušča!

V zadnji številki našega lista smo ob neizpodbitnih dejstvih, ob uradnih izjavah slovenskih rdečih prvakov in s podatki iz njihovih zaupnih poročil dokazali, kaj je pravi vzrok za rdečo »razkrajale« poskuse. Gonjo za razkroj domobranstva, ultimate in grožnje »z usodnim 15. septembrom« jim je narekoval razkroj v lastnih vrstah in strah pred koncem. Svetu, zlasti Ameriki in Angliji so dopovedovali, da so oni edina sila in oblast na naših tleh in da je vse ljudstvo složno združeno v njihovem gibanju. »Nesebični zavezniki«, kakor so Angleži in Amerikanci, so pa zahtevali stvarnih dokazov, da je to res. No, in ko so sklepali sporazum s Šubašičem, se je vsak od pogodbencev obvezal za svoje. Tito se je zavezal, da bo do 15. septembra združil pod svojim vodstvom vse za boj sposobne sile na jugoslovanskih tleh. V Srbiji že tako ni računel na kakršen koli uspeh, na Slovenskem pa so mu njegovi oprede Kidrič, Kardelj in Vidmar obljubili, da bodo združitev dosegli z razkrojem domobranstva. »Razkrajale« so domobranstvo tri mesece, posledica tega razkroja je bila kakih 3000 mrtvih na rdeči strani, izguba raznih dragocenih postojank na naših tleh — ter še večji razmah domobranstva v ljubljanski pokrajini in na Gorenjskem.

Blizal se je 15. september in z njim čas obračuna o tem, kako so obljube izpolnili. Ker sami niso niti za las uspeli in je bilo domobranci vedno več, so se začeli bati. Zatekli so se po pomoč k vsakomur, ki se je za dober denar pripravljen posoditi vsaki »ideji«. Poiskali so v londonskih arhivih staro, zmeraj večglasno trobento Kuharja (ki so ga še leta 1942 pošiljali v peklo), da je zapela spet enkrat pesem najčistejšega idealizma, ki nam je pri spoštovani rodbini Kuhar-Voranc že dobro znan.

Tudi to jim ni pomagalo. 15. september je minil v znamenju samozvesti, borbosti in neodoljivosti pri nas in v znamenju razkroja zaradi vse hujših udarcev pri njih.

Kako globoko in nevarno se je prav zadnje čase zajedel razkroj v njihove lastne raztepane vrste, priča nekaj najnovejših dejstev, ki jih v naslednjem navajamo v dokaz, kako vse popušča ne pri nas — ampak pri njih.

1. Titove skrbi.

Za 15. september je spregovoril, kakor trdijo komunisti in simpatizerji, sam vrhovni balkanski tolovaj Josip Broz-Tito. Njegov govor je vseboval več zanimivih podrobnosti, iz katerih je razvidno, kako moza njegova reč — pri vsaj maršalski ali — skrbi. Dejal je med drugim:

»Razumljivo je, da so pri nas še izrodki, ki so si zdaj nadeli drugo krinko. To je mračna, reakcionarna klika, ki ima tudi vrste s tujino in se v boju proti nam ne zaveže nobenega sredstva. Ti reakcionarni elementi so sedaj v svoji propagandi prešli na nove metode... Žal mi je, da so v zavezniških državah še ljudje, ki mislijo, da predstavlja Draža še kako deželo pri nas... Bilo bi nam zelo žal, če naši zavezniki ne bi upoštevali naših žrtvi in bi poslušali naše nasprotnike...«

Ko smo sklenili sporazum z vlado dr. Šubašiča, so se mnogi bali, da to pomeni poslabšanje naše fronte. Jaz vam pa povem, da se je naša fronta s tem okrepila...«

Kako se je okrepila, priča vedno silovitejši ljudski odpor proti rdeči zaroti in vedno hujši porazi tolovajskih tolpe po vsem Balkanu...

2. Krivoverci.

V vrstah OF se vedno bolj širi krivoverstvo. Jazvema take oblike, da je vodstvo prisiljeno izdajati stroge ukrepe. Zadnji takega krivoverstva je izvršil odbor Osvobodilne fronte n. pr. ustavljen »Notranjski glas«, ki je bil glasilo »notranjskega okrožja OF«. Razlog, zaradi katerih je bil ta, za rdečo agitacijo sicer važni list, ustavljen, navaja zaupna okrožnica, ki jo je načelnik »Propagandnega oddelka pri IOOF«, Justin, poslal »Okrožnemu odboru za Notranjsko«. List je bil prepovedan zaradi naslednjih grehov:

»3. V vaših uvodnikih je precej napačnih stališč. N. pr. št. 1./L., kjer govori članek o demokraciji, ki jo definira na čisto zastareli način; tako je bilo treba naše konkretne zahteve postavljati pod Jugoslavijo, ne pa v vojnem času: svoboda političnih strank (zdaj imamo OF) — to izgleda, kakor da bi mi pod demokracijo smatrali, da bodo tudi belogardi imeli politično stranko in tajno glasovanje itd. Tako mi ne pojmujejo dosledne ljudske demokracije, kot stoji v programu OF. Dalje: v drugem članku iste številke pišete, da so bivše kraljeve vlade nesramno lagale narodom o neredu in slabostih, ki naj bi vladali v demokraciji. Vendar splošno znano, da so te slabosti obstojale in nekatere še obstojajo. Vaše stališče pomeni zagovarjanje reakcionarnih angleških kljuk, ki so vladale Angliji in ki se zdaj rovarijo in pomagajo Hitlerju, zavlačujejo vojno, drugo fronto itd. Najbolje bi bilo seveda o tem molčati, ker tudi to ni tako važno vprašanje in primerno, da bi se danes obravnavalo. — Potem v št. 4./L. v Rafaelovem članku izgleda, kakor da so se Angleži že prepirali o Mihajlovičevih svinjarijah, Rusi pa (ki so ga že skozi boli ali manj razkrinkavali) pa šele sedaj, ko je prišla vojska misija. Prav tako so v 3. številki razne nerodne formulacije o Angležih.

4. Radijski vestniki, ki izhajajo na vašem terenu (kolikor vemo), vsi brez izjeme podajajo londonska poročila o bojiščih, oz. celo privatnih ameriških postaj

Das geht ihnen auf die Nerven! Ein Bild von der furchtbaren Niederlage der Banditen auf Javorovica im Anfang des Frühlings 1944. — Ta razkroj jih jezi in jim ne da spati! Slika o strahotnem porazu rdečih na Javorovici v začetku pomladi 1944.

»Tovariši domobranci, dvanajsta je odbila...«

Polom zadnjega rdečega »razkrajalega« poskusa na Dolenjskem

Na Dolenjskem, 18. sept.

Da je treba domobrancem do 15. septembra položiti orojje ni vedela samo Ljubljana s svojimi frkljami, o tem so črkali že vrabci po strehah. Čudnega ni nič, saj so tudi drugi tičeli celo iz ust londonskega radija peli to pesem, med njimi fičfirč, ki se piše za Borisa Furlana. Dolgo je odpiral ta tič svoj široki kljun, a vse kvakanje ni nič zaleglo. Rdeči diplomatje so uvideli, da je njegov glas le prešibek in njegova avtoriteta med Slovenci preznatna. Počuknili so še neke Kuharje, ki so oznanili z onstran morja, da bo 15. september oni dan, ko bo kupa njihovega plačanega potrpljenja polna. Poslej da bo spregovorilo orožje...

Vsa, še tako vneto prizadevanja za razkroj domobranstva so bila že vnaprej obsojena na neuspeh. Vsi upi so šli po vodi, Tone Fajfar je padel v nemilost, ker je premalo osloli svoja pisma. »Diplomatje in vsi drugi lažnivci so propadli, vrsta za razkroj je prišla na beži-brigade. Kot prve naj bi padle postojanke, ki so tolovajem najhujši trn v peti: Višnja gora, Stična in St. Vid.

Komunisti so hoteli izkoristiti priliko, ko je morala ena sama bojna skupina zasesti vse postojanke. Drugi domobranci da so odšli po »zanesljivih vesteh na južno in vzhodno fronto« in da bo boj lahek, če ga sploh kaj bo. Domobranci, ki imajo dobro obveščevalno službo, so zvedeli že dva dni prej, da se bo treba pripraviti. Pregledali so položaje, očistili puške in naredili, kar je bilo potrebnega.

Za likvidacijo »pešičice« domobranci so rdeči določili tri brigade, že od

in švicarskih, ki vse veliko več pišejo o angleški fronti, kot to zasluži, in na ta način ustvarja pri ljudeh zgrešen vtis, kakor da to storijo več kot pa v resnici. Preberite samo, koliko so ti radijski vestniki pisali o italijanskem bojišču, čeprav so tam vseskozi zelo rahle borbe in ni niti Rim zaseden po 5 mesecih.

List je bil zaradi teh krivoverstnih trditve ustavljen. Če že pri tako važnem odboru OF, kakor je »Okrožni odbor za Notranjsko«, ni več idejne jasnosti in enotnosti in je treba proti njemu uporabljati take kazni, kakor je ustavitev lista, potem je to dovolj kriček dokaz o notranjem in splošnem razkroju v Osvobodilni fronti.

3. Nezaupanje v lastne reči.

Podatna glasila OF so polna hvale o tem, kakšno neznanstvo veljavo imajo tolovajske obveznice, boni, denar itd. Lira ni v primeri z njimi nič, zlato še manj. Po vojni bo vsak kmet, ki mu za uropanega vola dajo počekcan bon, lahko z enim samim takim papirjem postavil cel kolhoz, ne samo lastne hiše...

V resnici pa se sami prvaki tega »dragocene« denarja otepaajo bolj ko uši. O tem nam priča okrožnica Izvršnega odbora OF št. 744, z dne 27. IV. 1944. Podpisal jo je organizacijski sekretar Izvršnega odbora »Mihai«, to je dr. Marjan Breclj. Okrožnica pravi:

»V zadnjem času se pojavljajo primeri, da funkcionarji naših političnih odborov

nekaj znane po svoji slavi. Nekje smo brali, da so bile njega dni že vse odlikovane od samega maršala. To so Gubčeva, Cankarjeva in pa čudo: Ljubljanska brigada.

Pri tej zadnji se moramo za trenutek ustaviti, kajti utegnil bi kdo oporekati, da sploh se je. Saj so jo že zdavnaj razbili, menda še prej, ko je bila dobobra ustanovljena. To je bilo tam na Blokah. Od tistega nesrečnega časa je ostalo le še ime in pa, hvala Bogu, nekaj desetlin ljubljanskih tolovajk, ki so menda poskrbele za zarod. Kajti Ljubljanska brigada se je dolgo potem neusodno spet prikazala. Ker tisti naraščajo gotovo še ni toliko dorastel, se je vsej Ljubljani, posebno pa še domobrancem čudno zdelo. Zvedeli pa smo, zdaj, da se le-oni Azijati niso hoteli vdnjati v NOV drugače, ko za dobro plačilo, ki ga pa morejo nuditi vzhodnim »bratom« kvečje-m panslovanskega duha prenasice-ne ljubljanske tovarišice, ki dajejo za »svobodo« prav vse, kar si kdo pozele. Po domače povedano, hotele so si uredditi s tovariši z vzhoda idilični K... stan... Toliko o Ljubljanski, ki so jo domobranci, kakor bomo slišali, kar dobro razkrojili.

Prišel je 15. september, brigade so jo udarile iz Bele in Suhe krajine, komisarji so postavili nov termin za konec vojne. Raja je poslušala: 15. bo konec, domobranci bodo klenčili od strahu, podali se bodo brez boja.

Dve uri je bilo še časa za vdajo, ko so straže na Starem gradu začutile onkraj hriba nenavaden šum. Kdo drugi ko tolovaji? Potem so se izdali:

»Stoj! — Kdo?«

»Jaz, partizan...«

»Napreji!...«

Fantje so pripravili mine in mirole, malo pred polnočjo je ugasnila luč, prva mina je zaznala »odločilne boj...«. Hudičev ples, bi dejal kdo, ki v Ljubljani posluša kakšne oddaljene detonacije razbijaajočih se min. A to je fantom na Starem gradu za igračo in dobro voljo.

»Tovariši domobranci, ura je odbila dvanajst, podajte se...«

»Mi čakamo trinajste! Kar k nam.« Tolovaji so prišli prav do žice, potem pa se je nanje usula toča bomb. Električna luč, ki so jo na lepem ugasnili, bi bila v resnici kar odveč. Bliskalo se je ko ob hudi nevihti.

Kmalu se je začelo obupno javkanje in klici na pomoč. Kakor je le malo zasumelo, so strahovito zadržale naše strojnice. Zdelo se je, da se tolovaji odmikajo. Nekomu ni dala žilica, da bi jih ne podražili:

»Kam pa, tovariši? Greste v prekomando?« A ni noben odgovoril, le ranjenci so jadikovali in kleli komandirje, ki so jih pritirali prav pred naše strelske line. Komunisti so se morali umakniti, kakor po navadi.

Prodor na Starem gradu se ni posrečil. Potem ko je bilo glavnega napada konec, so se oglašale gori le še posamezne mine ali strojnice.

V Grosupljem so se domislili, da bi bilo dobro malo popra, posebno še, ker so zvedeli, da se pomika skozi Peščenik tolovajska »skomora«... Poslali so nekaj granatnih pozdravov, ki so tolovaje tako zmešali šreno, da bi si težko kdo mislil. Granate so začele padati prav v trenutku, ko so komunisti mislili prodreti pri višnjegorski sodniji. Tam

»vojske«, kjer je bil sedež VII. tolovajskega korpusa. To oporišče so tolovajem docela razbile, zaslegle ogromno blaga ter celotni arhiv VII. korpusa z dragocenimi podatki in razveditji. Dasi je tam taborilo izbrano jedro rdeče »vojske«, se za arhiv in za skladišča nihče ni postavil v bran, temveč je vse bežalo na vrat in nos, konogaa, pa opustili in vlačijo ostanke napopane blaga v Belo krajino, poslednje svoje oporišče.

5. Čuječnost pada, krive rastejo.

Cene Logar, horjulski krvnik, čigar vest bremeni poleg drugega pokolj Bastičeve družine, je v »Smernicah«, organu politkomisarijata glavnega štaba NOV in POS (št. 2) napisal članek »Tovariši, budni in opretni nismo več!«. V njem pravi:

»Čuječnost in pažnja je zadnje čase še manjša, kot je bila prej... Tiger lahko preže slonu vrat če slon ni buden... Zadnje čase imamo več primerov številnih naših žrtvi, ki so bile popolnoma nepotrebne, zaradi same nepazljivosti in nebudnosti. Javorovica, Kočevska, Primorska in drugi vzgledi kriče, naj ne izgubljamo ljudi!... Nepazljivost so tako partizani-borci kot tudi funkcionarji...«

6. Domobranstvo ni razkrojeno!

Isti rdeči prvak piše v istem članku naslednje:

»Uspavalo nas je, da imamo... uspehe v zunanji svetovni politiki... Toda na ožji zemlji imamo še vedno iste so-

IZ VSEBINE:

Stran 1:

Vse popušča.

Stran 3:

Obrazi iz »prve prave slovenske narodne in ljudske vojske«.

Stran 4:

Dvoj slovenske vseučiliške mladine proti komunizmu.

Stran 6:

»Križaj, križaj ga, belogardist!«

Stran 8:

Andorra, republika v gorah.

so imeli postavljen lahki minomet in nekaj strojnica. Ko se je razleglo nekaj rezkih detonacij, se je vsa »ofenziva« z zahodne strani žalostno končala. Nekoga tolovaja, ki se je približal žici na nekaj metrov in se potuhnil, je naš mitraljez povabil ni cigaro.

»Hej, tovariš, božje travice vam manjka, kakor smo zvedeli... pridi bliže, dobiš cigaro...« »Tovariš« je utihnil s strojnico. Potem se je ojunail in spregovoril: »Pridem, če ne boste streljali...«

»Ze dolgo nisi kadil?«

»Bukovo listje pač, cigarete pa nisem videl... ne pomnim več...« Milo je povedal tolovaj, skoraj je ganilo srca domobrancev v bunkerju. A tolovaj ni bil docela pošten... Strojnice so zaregljale, pa je bilo konec sanj o cigari. Potem ko so »tovariši« zbežali čez globel na klanec, so si naši nažgali cigarete in zapeli...

»To so hudiči, so menili komunisti, »sredi boja pojo ko na svatbi.« Komora Gubčeva se je pomikala skozi Peščenik na Brezovo, kjer so se spravili na krajo rjuh... Ranjenci, težki in lahki, so javkali vsepovsod. Komaj so jih utegnili pospraviti z bojišča.

Medtem ko je pogorela »ofenziva« pri sodniji, so kanili z drugo zvijačo premagati neukrotljivo Višnjo goro... Grad so demonstrativno napadli, ta čas pa so pripravili zasilne položaje na vzhodnem bloku...

Na bloku so hoteli izvojevati napovedan »odločilni boj...«. Fantje z Gradu so vsi živahno akcijo podprli z minami, iz okopov so zabrnili rafali brzostrelk. Komunisti so se približali do žice, odpuhali španske jezdece, a so morali plačati svojo drznost z lastno krvjo.

Ura je bila pol treh ponoči, ko je na Gradu zadonela mogočna pesem domobrancev...

»V naših srcih je korajža,

ker je zmagava vedno naša...«

Tedaj je morala tolovajev in vseh njihovih pomagačev padla pod ničlo... Tudi slana je jela padati, srce je otrpnilo od nenavadnega mraza sredi tople jeseni, domobranske strojnice so kazale umikajočim se »osvoboditeljem« široka, nenasitna žrela. Nek Badoljevce je priganjal tolovajko z »savanit«, a vsa banda se je kmalu razbežala pod geslom »heroicamente scappare...«. Domobranci se je le to čudno zdelo, da se rdeči Italijani tudi bore za svobodo naše domovine.

Proti pol česti, ko je pleckanje v glavnem ponehalo, je obvisel na žici nek mlad mobiliziranec, ki se je hotel prijaviti. Doma je možak nekje od Save, povedal je vse in se takoj prijavil k protikomunističnim borcem.

Potem se je začelo daniti, okrog višnjegorskega mesta se je ovila megla, trudnih oči se je oprjel spanec, a straže so ostale budne... Poslej se ni zgodilo kaj posebnega. Domobranci so bili sila radovedni, koliko je bilo uspeha.

Dalje na drugi strani.

vražnike, ki v osnovi niso v razkroju in demoralizirani... Vedeti moramo, da je munda najprej, kakor se spodobi. Mrlice so potem pokopavali dva dni, bazo, »kamor ne bo nikoli stopila domobranska danes nekaj sovražnikov še vedno v službi mednarodne reakcije, in vemo, da jih bo... ta reakcija pomagala tajno reševati, če se bodo sedaj do konca borili... To je tudi ena izmed stvari, ki jih naši borci pozabljajo in zato ne razumejo, zakaj sovražniki... niso... demoralizirani in neaktivni...«

Kaj so v primeri a priznanjem take velike rdeče živine vse tolažbe »Poročevalca« o razkroju »izdajalcev«!

7. Prezgodnja pesem.

Niž manj dragocene in porazne niso lamentacije istega rdečega prvaka o koncu ni zmagi. Takole toži:

»Sovražnik se zaveda, da se mu uspevamo zaradi svojih uspehov in uspehov svojih zaveznikov. Sovražnik ve, da je to zanj najugodnejši trenutek, trenutek, ko smo mi popolnoma gotovi zmagati, pa je, še nimamo v roki. Da, naša vojska je podobna divjemu petelinu na borovcu. Lovec ve, da ga more ustreliti, ko prepeva svojo visoko pesem. Tudi mi že prepevamo svojo visoko pesem, pesem zmagi... Toda pojemo jo še prezgodaj...«

Tako je! In danes je ta pesem še bolj neumestna, kakor je bila tedaj, ko je Cene Logar te vrste pisal in še ni vedel, kaj čaka rdečo »vojsko« za 15. septembar!

Prpriprave za veliko bitko na evropskem zahodu

Vzlic težkim bojem na posameznih delih zahodne fronte za pretekli teden lahko rečemo, da se položaj v bistvu ni spremenil, temveč se je prejel ustalil. Kajti branilec je postal v boju močnejši, saj je preprečil prodore, nakar je moral napadalec preurediti svoje vojske in privleči nova ojačenja.

Cilj ameriških armad je bil docela jase: priboriti si pot skozi zasilno pripravljene nemške obrambne ovire in udariti naravnost na nemško zahodno, tako imenovano »Siegfriedovo črto«. Britanska 1. armada, ki se je potem prebila skozi Belgijo v bližino holandske meje in ponekod tudi čez njo, bi se bila morala polastiti Holandije same in pritisniti kot skrajno levo in severno krilo na zahodno črto. Hkratu so Amerikanci na sredi in jugu bojišča pritisnili proti Renu.

V sredini so se pri Eupenu, Malmédju ter pri Nancyju razplamteli hudi boji, na katerih potek pa je vplivala okoliščina, da britanska severna armada ni mogla izvesti svoje nakane, temveč se je morala vrsto dni trdo

boriti, da je obdržala nekaj ozkih mostičev čez Albertov prekop, ne da bi bila mogla napredovati na sever. Obramba je ob prekopolu, ki veže reki Maas in Scheldt, krepko vztrajala, zraven pa je s sunki zadržala pritisk britanske armade na cesti Hasselt-Eindhoven. Tako se Britanci nikakor niso mogli razviti v zaželeno smer, pa so zato poskušali naperiti svoj najhujši sunek na cesto proti Eindhovenu. Tudi tu je bilo preveč zaprek. Tako se je bojišče na tem odseku precej ustalilo.

Ofenziva, ki je tod običajna, ogroža uspeh celotnega zavezniškega nastopa. Zaradi tega je moral naskakovalec uporabiti nova sredstva. V nedeljo popoldne je po dolgotrajnem silnem bombardiranju vrzel z letal padalec iz pehote na področje pri Arnhemu, Nijmegen in Eindhovenu. Hkratu je na prostoru med Antwerpenom in Maastrichtom začel z napadom, da bi vzpostavil zvezo s temi padalskimi četami.

Težišče bojev na zahodu pa je še vedno ob obeh straneh Aachena. Tod so Amerikanci zbrali močne sile in z njimi udarili na prostoru med Maastrichtom in Aachenom. Le na nekaterih mestih so plitvo vdrl v obrambno črto. Pri Stolbergu so bili Amerikanci odbiti, zato so se vrgli dalje na sever proti železnici, ki drži od Eupena proti Stolbergu. Sunki južno od Aachena niso uspeli.

Ostri boji so potekali pri Metzju in Nancyju. Za Amerikance so se tukaj pričele hude ovire pri nameravanem prodoru v Lotaringijo. Tod so hoteli priti Nancyju za hrbe s tem, da so zahodno od Lunevilla sunili proti severu. Nemški protinapad jim je nakano prekril.

Pred Burgundskimi vrati so se nemške divizije razvrstile v strnjeno črto. Armada generala Blaskowitza, ki se je umikala po dolini reke Rodana in Saone, je prišla na nova oporišča na prostoru med švicarsko mejo in Epinalom. S tem je bila sklenjena obramba, ki je prestala svojo preizkušnjo že v vrsti ameriških napadov. Ta armada se opira na pobočje Zahodnih Vogezov, ki so prepreženi z vrsto rečnih strug, ter na severne obronke pogorja Jura. S tem je bil utrjen južni bok zahodnega bojišča.

Vzlic pospešeni naglici, s katero skušajo zavezniški izsiliti bojno odločitev na zahodu, se vsi njihovi napori, da bi v kratkem času opravili z vsemi nemškimi posadkami v zahodnih francoskih pristaniščih in pomorskih trdnjavah, končujejo s sedmimi in dolgotrajnimi boji. Le Havre je padel. Za Brest so se bili strašni boji. Branilci se niso zmenili za vabila na vdačo, temveč so vztrajali kljub peklenskim bombardiranjem iz zraka in toči iz topovskih baterij. Šele tedaj ko se je mesto s trdnjavo vred spremenilo že v kup ruševin, so ostanki branilskih oddelkov zapustili kraj in se umaknili na bližnji polotok Le Crozon. Podobno usodo utegnejo doživeti tudi ostala pristanišča. Hujši boji so se razvneli le za Boulogne ob Rokavskem prelivu. Tam se je Angležem posrečilo vdreti v mesto.

Vojaško označbo zahodnega bojišča podaja članek »Na meji, objavljen v »Deutsche Adria Zeitung«, iz katerega posnemamo:

»Na dveh mestih raztegnjenega zahodnega bojišča se je nasprotniku posrečilo stopiti na nemška tla. Po drugi strani pa mu ni neznano, da so stotisoči Nemcev na levem bregu Rena s svojimi rokami pomagali k temu, da se je obmejna utrjena črta poglobila in utrdila.

Vsekakor nasprotnik še ni prišel do tega, da bi mogel začeti z veliko bitko na meji in na široki fronti sprožiti z vso silo sunek proti tej nemški črti. Dozdaj je nasprotnik samo v sredini svoje razviritve dosegel odseke, ki nudijo pogoje za začetek takšne bitke. Vedeti je treba, da sta tam dva boka, od katerih je napadalec močno odvisen. Po načrtu bi moralo biti drugače. Toda odpor nemških divizij na severu in jugu je zavrl prodor, na mnogih mestih pa ga ustavil, tako da so se razvneli hudi spopadi, ki ne puščajo Eisenhowerju, da bi izvedel svoj načrt. Samo kratak pogled na zemljevid zadošča, da zapazimo proti vzhodu zaokupano vzhodno mejo med Aachenom in Lunevillom in takoj razumemo težave angleških in ameriških armad, ki jih povzročata močno zaostali krili.

Te ugotovitve najdejo potrdilo tudi v Eisenhowerjevem odloku, naj se prostorsko razširi nastop ameriških divizij, ker so imele angleške in kanadske divizije največ opravka in so zato tudi zaostale. Eisenhower je levo krilo ameriške prve armade pod generalom Bradleyem raztegnil čez Maastricht. Britanska 1. armada se je morala torej omejiti le na prostor od Rokavskega preliva pa do srednjega teka reke Maas.

Z drugimi besedami: ameriške čete so prevzele tri četrtine bojišča, dočim so britanski oddelki mučili le na eni četrtini, ker so na tem precej kratkem bojišču naleteli na toliko ovir, da jih doslej niso mogli prebiti. Sedaj jih poskušajo odstraniti z dovažanjem padalcev in padalske pehote za nemško bojno črto. Prvi uspeh so dosegli s tem, da so iz Belgije vdrl do mesta Eindhovena.

Se zmerom je nasprotnik povsem zaposlen z dodelavo svojih postojank, da bi mogel iz njih preiti v naskok. Sredstva, ki jih tukaj uporablja, niso nič drugačna kakor dosedanja. Njegova glavna opora bo zopet močnejše letalstvo, nakopičeno topništvo in njegovi tanki.

Vzlic delnim težkim bojem se sanje obdobje še zmerom lahko imenuje doba priprave postojank pred ve-

liko bitko na zahodu, ki mora prinesiti odločitev glede meja. Nasprotnik skuša s temi ogromnimi pripravami združiti tudi napad na zahodno utrjeno črto. Toda le v sredini bojišča stoji na prostoru, ki ga opravičuje za takšen nastop, na severu in jugu pa ima še pred seboj veliko prostora, ki ga mora zasedeti, preden si ustvari pogoje, kakršni omogočajo prehod v odločilni naskok.

Po podatkih, kakor so jih javljala uradna vojna poročila, so boji na zahodnem bojišču potekali takole:

13. septembra: Na zahodnem bojišču se nadaljujejo hudi obrambni boji na dosedanjih žariščih. Zilav odpor naših čet je preprečil sovražnikove prebitalne poskuse severno od Hasselta in s področja pri Verbiereu v smeri proti Aachenu.

V bojih zadnjih dni smo uničili severno od Luxemburga 142 sovražnikovih oklepnikov in oklepnih izvidniških voz ter zaplenili ali uničili 40 protitankovskih topov.

Preko gornje Moselle napredujejo ameriški oddelki proti Lunevilleu. Tudi za Neufchateau potekajo hudi boji. Sovražnikov pritisk na naše zaščitnice med Vesoulom in švicarsko mejo se nadaljuje.

Sovražnikovi napadi proti utrjenim lukam na zapadu so se ojačili. Sovražnik je do sedemkrat brezuspešno napadel Calais in Dunkerque. V Le Havre so po najhujšem obstreljevanju in neprestanih letalskih napadih vdrl sovražnikovi oklepniki. Posadka se je do zadnjega junaško upirala. Tudi na glavnem bojišču pred Brestom se čete vseh delov vojske ogorčeno bore proti stalnim sovražnikovim napadom. Z lastnimi protinapadi smo vrgli pred Lorietom sovražnika na več mestih nazaj ter mu povzročili pomembno škodo.

Krajevni boji ob alpskih prelazih na francosko-italijanski meji se nadaljujejo. Odbili smo več sovražnikovih sunkov.

14. septembra: Na zahodu so naše čete preprečile britanske napade južno od Dunkerquea ter severno od Brugesa in Ganda. S protinapadi smo odstranili ali nadalje zožili sovražnikova predmostja preko Albertovega prekopa in prekopa Maas-Schelde. Med Maastrichtom in nemško mejo na področju Eupena se naše čete ogorčeno upirajo ameriškem velenpadu. Iz Aachena proti jugozahodu izvedeni protinapad je vrzel sovražnika zopet nazaj. V teh bojih smo uničili večje število sovražnikovih oklepnikov in napadalnih topov.

Tudi v severnem Luxemburgu in v severnem delu predmostja pri Metzju so bili lastni protinapadi uspešni. Ob obeh straneh Nancyja profira sovražnik z močnejšimi silami preko Mosela proti vzhodu. Jugovzhodno od Nancyja smo ga prestregli ob Meurthi in ob južnem robu Lunévilla.

Od vseh strani napadema posadka Neufchateauja si je z napadom zopet priborila pot proti vzhodu. Mesto samo smo prepustili sovražniku, ki prodira dalje tudi jugovzhodno od Mirecourt. Naše varovalne sile so se na področju jugovzhodno od Langresa pa do gornjega Doubsa pred močnim sovražnikovim pritiskom umaknile postopno proti severu. Pri hudih bojih za Vesoul so bile izgube sedme ameriške armade posebno hude.

Ogorčeni obrambni boj naših oporišč in utrjenih luk ob obali Rokavskega preliva in Atlantika se nadaljuje. Posadki Calaisja in Boulognea sta krvavo zavrnili več sovražnikovih napadov. Na območju utrdbe Brest se v osredotočenem topniškem ognju in med stalnimi letalskimi napadi branilci, ki jih vzgledno podpira vojaško topništvo, v neomajnem izpolnjevanju svojih dolžnosti še nadalje bore. Na zahodnem odseku so s takojšnjimi protisunki odbili več napadov. Posadka naših oporišč ob izlivu Gironde je vrgla napadajočega sovražnika s pomembnimi izgubami zopet nazaj.

15. septembra: Ob Albertovem prekopolu in ob prekopolu Maas-Schelde so naše čete z uspešnimi protinapadi nadalje zožile sovražnikova mostišča.

Med Maastrichtom in Aachenom se nadaljevali Amerikanci s svojim, z močnimi oklepnimi silami podprt velenpadom. Maastricht smo izgubili. Južno in jugovzhodno od Aachena se je posrečilo vdreti nasprotniku v prednje postojanke zahodnega obrambnega zida. Z nezmanjšano silovitostjo se nadaljujejo hudi boji, pri katerih je bilo večerj uničenih 40 sovražnikovih oklepnikov.

Tudi na področju Nancyja in pred Burgundskimi vrati se nadalje ogorčeno borimo.

Z utrjenih luk in oporišč ob Rokavskem prelivu in atlantski obali poročajo tudi večerj o hudih, a uspešnih obrambnih bojih. Pred gorečim Brestom, pred Boulogneom in ob Cap Gris Nezju so utrpli napadalec posebno velike izgube.

16. septembra: Težišče bojev na zahodu je ležalo večerj zopet na področju južno in jugovzhodno od Aachena. Z osredotočenimi pehotnimi in oklepnimi silami se je sovražnik tamkaj skušal preko Stolberga prebiti proti severovzhodu. Nasprotniku je z največjo uporabo sredstev najprej uspelo nekoliko napredovati, kasneje pa so ga naši protinapadi zaustavili. Tamkaj smo uničili 27 sovražnikovih oklepnikov.

Južno od Aachena pa do področja južno od Nancyja so se izjalovili številni napadi, ki jih je sovražnik čisto ponovil. Posebno uspešni so bili naši obrambni boji na področju Vesoula, kjer je utrpel sovražnik pri svojih brezuspešnih napadih hude izgube.

V povsem porušnem Brestu se naša junaška posadka kljub najhujšemu sovražnikovemu ognju in trajnim letalskim napadom ogorčeno upira vedno znova napadajočemu nasprotniku.

17. septembra: Ob obeh straneh Aachena je nadaljeval sovražnik s svojimi močnimi poizkusi, da bi prebil našo bojno črto. Več napadov na južnem bojišču mesta se je izjalovilo. Posebno srditi so bili boji na področju Stolberga.

Proti sovražniku, ki je severozahodno od Eichternacha prodrl preko Sauerja, protinapadi dobro napredujejo.

Ob obeh straneh Nancyja se nadaljujejo hudi boji.

Ob Burgundskih vratih so naše divizije, ki so uspešno odbile vse ameriške prebitalne poizkuse, ustvarile strnjeno obrambno črto med Epinalom in švicarsko mejo.

Tudi po vdoru sovražnika v povsem razrušeni Brest se več oporišč in odprtih gnezd še drži.

18. septembra: Na holandskem področju je spustil sovražnik večerj opoldne po prejšnjih močnih letalskih napadih za našo bojno črto padalec in letalsko pehoto s težišči na področjih pri Arnhemu, Nijmegen in Eindhovenu. Popoldne je nato pričel napadati med Antwerpenom in Maastrichtom, da bi vpostavlil zvezo s svojimi odvženimi oddelki. Zlasti na področju pri Neerpeltu so se pri tem razvili siloviti boji, v katerih se je sovražniku posrečilo malenkostno napredovati proti severu. Proti sovražnikovim padalskim silam potekajo strnjeni protinapadi.

Med Maastrichtom in Aachenom ter na področju Nancyja bijejo naše čete še nadalje hude obrambne boje z močnimi sovražnimi silami. Na ostalih odsekih zahodnega bojišča smo razbili številne šibkejšje sovražnikove napade.

Sovražnika, ki je vdrl v Lunévillo, smo vrgli nazaj. Naš protinapad južno od mesta dobro napreduje.

V razvalinah Bresta junaška posadka, ki je stisnjena na ozkem področju, še vedno kljubuje najhujšim sovražnikovim napadom. Tudi za utrdbo Boulogne divjajo hudi boji. Tu se je sovražniku po večurnih letalskih napadih posrečilo, da je naredil z zahoda vdor, ki smo ga zajezili. Sovražnikovi napadi proti Dunkerqueu so se izjalovili.

19. septembra. V srednji Holandiji je ojačil nasprotnik svoje sile, ki jih je odvrgel v zaledju bojišča, z novimi letalskimi izkrancami. Lastni napadi proti pristajališčem kljub žilavemu sovražnikovemu odporu polagoma napredujejo. Iz predmostja pri Neerpeltu je udaril sovražnik z močnimi oklepnimi silami proti severu ter vdrl v Eindhoven. V ogorčenih bojih iz bližine smo uničili 43 oklepnikov. Severozahodno od Aachena je kljub močni uporabi topništva in oklepnikov le malenkostno napredoval. Zahodno in južno od mesta smo zavrnili vse napade. Na področju Lunévilla potekajo lastni napadi še nadalje uspešno.

Z ostalih odsekov bojišča javljajo le o krajevnih spopadih.

Z močno uporabo topništva in letalcev je sovražnik tudi večerj napadel Boulogne in Brest. V Boulogneu mu je po težkih bojih uspelo, da je vdrl v mesto, vendar smo ga iz več baterijskih postojank vrgli zopet nazaj. Mesto in luka Brest sta le še kup kadečih se razvalin. Preživela posadka se je umaknila na polotok Le Crozon, kjer se bori naprej. Sovražni sunki proti Lorietu in St. Nazairu so se izjalovili. Iz svojega oporišča ob izlivu Gironde je naredil neki bataljon izpad v mesto Saujon, kjer je uničil velika sovražnikova pogonska in municijska skladišča.

Dopolnitev predpisov o protiletalski zaščiti

Na podlagi pooblastila Vrhovnega komisarja na operacijskem ozemlju Jadransko primorje št. 1-1, 5867/44 od 10. avgusta 1944.

odrejam:

Čl. 1. Vsi prebivalci Ljubljanske pokrajine so dolžni sodelovati osebno ter s svojim razpoložljivim orodjem in prometnimi sredstvi pri protiletalski zaščiti, bodisi na poziv uradnih ustanov protiletalske zaščite, bodisi na poziv od njih postavljenih pooblaščenih organov protiletalske zaščite (vodje gasilске, zdravstvene in tehnične zaščite, vodje zavodske in industrijske zaščite, hišne starešine) v okviru njihovih pooblastil. To sodelovanje velja tako za pripravljala dela kot za primer alarma ali dejanskega letalskega napada. Prilgitev k stalnemu sodelovanju pri protiletalski zaščiti, kot tudi pri delih protiletalske zaščite, ki se lahko predvidevajo, se izvrši s kratkim pisnim odlokom obveznikov protiletalske zaščite. V ostalih primerih zadostuje za prilgitev k sodelovanju ustmen poziv pooblaščenega organa protiletalske zaščite.

Izveti od obveznosti osebnega sodelovanja so:

- a) osebe, ki še niso dosegle 15., ali ki so že prekoračile 60. leto starosti;
- b) osebe, ki so vsled telesnih ali duševnih hib za osebno delo pri protiletalski zaščiti nesposobne, če to dokažejo z uradnim zdravniškim spričevalom;
- c) osebe, ki so že službeno obvezane za druga službena ali uradna opravila ali naloge v javnem interesu.

Čl. 2. Dolžnost ureditve hišnih zaklonišč in izvršitve ostalih ukrepov hišne protiletalske zaščite v mestu Ljubljani se razširja na celo območje mestne občine. V pretežno kmetijskih naseljih so dopustne olajšave po svobodnem preudarku Uprave policije.

Člen 3. V mestu Ljubljani morajo biti v ožjem nevarnostnem okoliščju vsa podstrešja popolnoma izpraznjena in odstranjene tudi vse lesene pregrade, ki proti ognju niso zavarovane (n. pr. s primernimi ometi, premazi, impregnacijo, oblogami itd.). V širšem nevarnostnem okoliščju pa se v podstrešjih odstranijo vsa navlako in vse lahke gorljive predmete ter poskrbeti, da je dohod do vseh podstrešnih prostorov stalno popolnoma neoviran.

Čl. 4. Pesek in voda morata biti na podstrešju, na stopniščih presledkih, v kleti, zaklonišču in tudi v vsakem stanovanju ter trgovskem ali v poslovnem prostoru v zadostni količini in na primeren prostoru stalno pripravljena. Za izpolnjevanje tega predpisa v stanovanjskih in poslovnih prostorih so odgovorni najemniki v vseh ostalih prostorih pa hišni lastniki.

Člen 5. V ožjem nevarnostnem okoliščju mesta Ljubljane je treba vse trajno pritrdjene železne rešetke na kletnih oziroma pritličnih oknih odstraniti ali preurediti tako, da se dajo lahko odpirati ali odstraniti.

Člen 6. Vse okenske in druge odprte hišne zaklonišče, ki se nahajajo bodisi v zunanji ali notranji steni stavbe, je primerno zavarovati proti drobnim bomb in zračnemu pritisku eksplozij.

Člen 7. V strnjeno zazidanih predelih mest morajo lastniki dotikajočih se hiš napraviti v kletnih prostorih proboje iz ene stavbe v drugo ter nastalo odprtino zazidati z zasilno opečno steno predpisanih dimenzij.

Člen 8. Glede na določbe čl. 1. te navedbe so vsi stanovalci hiše dolžni z ročnim delom in s svojim razpoložljivim orodjem brezplačno sodelovati tudi pri izvršitvi vseh ukrepov za zavarovanje hiše pred letalskimi napadi, vse ostale stroške pa nosi hišni lastnik. Le pri napravi kletnih probojev morajo hišni lastniki v izrednih primerih (t. j. pri nesorazmerno visokih stroških naprav vrednosti ali donosnosti stavb) zaprositi za celokupno ali delno povračilo dejanskih stroškov na osnovi plačanih računov, ki jih pristojna občina prizna za pravilne in primerne.

Krajevna oblastva protiletalske zaščite odločajo, ali in kolikšno povračilo jim pripada.

Člen 9. Nabava zdravstvenih potrebščin za prvo pomoč in gorilnih sredstev za nadomestno razsvetljavo v hišnih, industrijskih in zavodskih zakloniščih se dovoljuje proti potrdilu pristojne občine, da obstoji urejeno zaklonišče. Potrdilo mora vsebovati vrsto in količino teh za posamezno zaklonišče potrebnih sredstev.

Člen 10. Krajevna oblastva protiletalske zaščite smejo predpisati, da se krajevnim prikljam in posebnim okoliščinam primerno povečata in pomnožita vrsta in količina predpisane zaščitne opreme in potrebščin za protiletalsko zaščito.

Člen 11. Za izvršitev predpisa člena 2. te navedbe se določi rok 6 tednov, za izvršitev vseh ostalih predpisov pa rok 3 tednov po objavi te navedbe.

Člen 12. Prekršitev predpisov te navedbe kaznujejo okrajna glavarstva, v Ljubljani pa Uprava policije z globo do 10.000 lir ali z zaporom do treh mesecev, v težjih primerih z obema kaznima obenem.

Člen 13. Vsi obstoječi predpisi o protiletalski zaščiti ostanejo v veljavi, v kolikor ne nasprotujejo predpisom te navedbe.

Člen 14. Ta navedba stopi v veljavo z dnem objave v Službenem listu Šefa pokrajinske uprave v Ljubljani.

Prezident:

div. general Rupnik s. r.

Prva pomoč pri opeklinah, s fosforjem

Zaradi aktualnosti vprašanja, kakšna naj bo prva pomoč pri opeklinah s fosforjem, ki je — kakor znano — v zažigalnih bombah, kakršne mečejo sovražna letala, priobčujemo ta kratki pouk, ki nam ga je poslala tukajšnja zdravstvena protiletalska zaščita.

Beli ali rumeni fosfor se na zraku vžge sam. V vodi ne gori. Če pa pride fosfor v telo, nastopi zastrupljanje. Namen prve pomoči je, da čimprej odstranimo s kože in obleke vse fosfor, sicer nastanejo zelo boleče opekline, kolikor jih na koži že ni.

Navodila:

1. Čim hitrejša odstranitev fosforja z obleke po možnosti z vodo, najbolje v kopeli.

2. Če vode ni pri roki, je delce fosforja treba pokriti s peskom ali pepelom. Vsi delci fosforja naj se odstranijo s kože in obleke z mokro drsetico, nožem ali podobnim, ker bi se sicer vžgali in napravili opekline. Pri transportu s fosforjem poškodovanih je treba imeti vedno pri sebi vodo, da se pogasi požar nastali fosforni ogenj.

Zdravljenje opeklin.

Vedno moramo poklicati zdravnika. Majhne opekline naj se z vodo izpirajo, pri večjih je potrebna kopel. Vodi moramo dodati 3 do 5% sode ali natr. bikarbonata, torej eno žlico na en liter vode. Tudi sama soda ali bikarbonat se lahko potrese na opečeno mesto. Do prihoda zdravnika moramo nato opekline pokriti z mokro krpo, namočeno v isti tekočini ali vsaj v sodi. Zdravnik bo odstranil nastale mehurje in zdravil tako kot se navadno zdravi opekline. Kadar delce fosforja pa de v oko, moramo oko splakovati z vodo, borovo vodo ali s sodavico, edino zdravnik pa sme odstraniti fosforni delce iz očesa.

Iz navedenega sledi, da sta pri poškodbah s fosforjem potrebna voda in soda. Pri gorenju fosforja nastane fosforjeve megle sicer nekoliko dražijo dihalne organe, v obče pa niso škodljive. V prostorih, kjer je fosforjeva megle, zadostuje, da imamo pred usti mokro krpo.

Obrazi iz „prve prave slovenske narodne in ljudske vojske“

Boljševiški ferkist iz Sibirije, poklicni zločinec od kdo ve kje, balkanska pevačica-vlauga, Mongol iz osrčja azijskih step, zlihan savojski oficir — to so ljudje, ki danes v bistvu še sestavljajo »narodno-osvobodilno vojsko. In vsi ti se bore — za osvoboditev slovenskega naroda, če naj verjamemo prvakom Osvobodilne fronte. Ze sam pogled na te obraze nas mora prepričati, da je tem zločincem, zgnanim od vsehrvot, prva skrb na svetu res blagor našega ljudstva... (Slike predstavljajo nekaj tolovajev, ki so bili pobiti pri nedavnih nastopih domobranskih udarnih skupin na Dolenjskem.)

Pisma nam in vam

Gospod urednik!

Prosim, izvolite sprejeti in objaviti naslednje pismo. Ze deseti mesec stanujem kot begunec v nekem ljubljanskem zavodu in s svojimi tovariši delim usodo preganjanstva. Kar nasenkrat je prišlo ravnatelj na misel, da je treba begunce izseliti, ker bodo prišli stanovat dijaki, ki morajo študirati, begunci naj si pa drugje poiščejo stanovanja. Ravnatelj nam je stanovanje odpovedal in določil rok, do kdaj se moramo izseliti.

Ker vemo vsi, da je stanovanje zadošči za dijake in begunce, kajti tudi lansko zimo in vse doslej je bilo dovolj stanovanj za vse, in ker stanovanja v Ljubljani posebnost begunci težko ali sploh ne dobimo, sem šel sam osebnostno in ravnatelj in mu povedal, da je stanovanje vendar dovolj za vse, za begunce in dijake, in da se mora najprej poskrbeti za begunce, ki so najprej rešeni. Dosegel nisem ničesar. Ravnatelj me je naskrbel, češ pojdite si stanovanja iskat na Grosuplje, z vami pa ne bom debatiral, ker ste prenemerni. Vi skrbite samo za svoje... jaz pa moram skrbeti za toliko in toliko dijakov.

Gospod urednik, Vi ne veste, kako strošno to biti, zge in peče, če človeka nahrujijo tam, kjer bi pričakovali besede tolažbe in pomoči. Kako moremo pričakovati pomoči in zahtevati stanovanje od naših sovražnikov, če naši prijatelji tako neverjetno grdo postopajo z nami ter nas mečejo iz stanovanj ravno sedaj, ko je nastopilo ostrejšje jesensko vreme in se bliža zima, ko komunisti vedno bolj izseljujejo naše družine in uničujejo naše premoženje. Naši fantje in moške pa se borijo kol levi in na svojih postojankah branijo tudi Ljubljano in Ljubljancane.

Gospod urednik, prosim Vas, ali ni tako postopanje obsodbe in vse graje vredno in potrebno, da se ga javno ožigosa. Ali je potem kaj čudno, če stanuje v eni sobici po dvoje in troje dijakov, ko mora biti za vse druge prej stanovanje, potem lele pridejo begunci na vrsto. O, mi ubogi begunci, kako smo vsem na poti! Begunec.

Dragi gospod urednik!

Poleg delavskega stanu, o katerem se razmeroma veliko, če ne največ govori in piše, bo morala družbena prenova upoštevati tudi zahteve drugih stanov, recimo tudi uradniškega. Medtem ko se je plača delavca določila na — recimo povprečno 5 lir od ure (računano osem ur dnevno), pa dohodki uradnika še ne dosega niti te povprečne mesečne mere, ampak segajo dostikrat globoko pod njo. Tako se boste čudili, če vam povem, da prejema učiteljica z desetletno prakso precej manj kot 1000 lir, medtem ko vse, da znaša plača delavke mesečno vsaj 1200 do 1600 lir. Toliko je ta učiteljica prejela še pred desetimi leti v dinarjih, ki so pač pomenili vse nekaj drugega. Tako približno vse tako imenovano državništvo stoji danes z lirami tam, kjer je stalo pred vojno z dinarji, ali pa še nekoliko nižje.

Medtem ko so si zasebna podjetja znala pomagati v tej draginji od časa do časa z dvojnimi plačili, pa uradniki vsak mesec bolj zategujejo pas. Služkinja, ki prejema 400 ali 500 lir mesečno poleg hrane in stanovanja, dobi mnogo več od zgoraj imenovane uradnice, ki si mora oskrbeti še oboje v tej draginji. Drži jih pokonci le njihov idealizem. Vztrajati, potrpeti in upati na boljše čase, to je njih geslo. Ko bi bilo tega vsaj nekoliko več pri drugih stanovih. Najmanj se zvenita za uradnika kmet in rokodelca, ki neizprosno slavi svojo ceno, primerno času, višini blagovnih cen in trgovskim ponudbam. In vendar bi morali biti soglasje med stanov v družbi. Kaj če bi v tem pogledu stopili trgovci nekoliko na nogo, ker tira cene tako visoko, da jih komaj dohaja kmet, se po njih tudi ravna, ne more jih pa nikakor dohajati uboga »uradniška para«.

Do sedaj je bilo brati o uradnikih večji del le kaj slabšega, recimo tudi, da ga zadene v precejšnji meri krivda za današnje razmere. Tako bi lovili le mačko za rep, če bi na upoštevati gmotnega stanja. Pa je prav to precej krivo, da ima očetek nekoliko resnice na sebi. Ko dames valimo na kak slon križdo zaradi raz-

Tudi te imajo na vesti »osvobodilci«

V »Črni bukva« objavljeni dokumenti o komunističnih zločinih in o krivdi za smrt 500 ljudi v Loški dolini so dobili novo potrdilo. Rajonski odbor OF za Loško dolino je na zadnjem begu pustil seznam svojih padlih ljudi. V seznamu, ki ga priobčujemo v izpolnitve, že objavljenih dokazil, je le 56 najzvestejših članov NOV iz te doline. Ostale žrtve po komunistični miselnosti ne zaslužijo, da bi jih komunisti imeli v evidenci. Padli so kot »raja«, ker je tako zahteval rdeči »osvobodilni« boj, ki je v Loški dolini n. pr. samo en dan terjal 200 mladih življenj. Komunistični prvaki te »raje« nimajo v svojih zapisnikih, četudi vedo, da so oni krivi njihove smrti. ROOF za Lož tudi ni imel v seznamu 91 žrtev, ki jih je Komunistična partija ukazala pobiti, ker niso marali na pot samomora slovenskega naroda.

Domačini lahko po seznamu ugotovijo, da ROOF ni vodil v evidenci n. pr. prisilnih mobilizirancev, ki so prav tako padli po krivdi komunističnih terencev in rdečih prvakov. Ti so po njihovem doživilju, ker bi itak prej ali slej morali pasti.

Med padlimi Ložani, ki jih ima ROOF v svojem seznamu, so sami preprosti kmečki delavci in kmečki sinovi. Med njimi ni rdečih prvakov in vodilnih terencev. Komunistu ni mar, če narod zgine s površja zemlje, njemu je le za to, da ostanje živ rdeči zločinec, četudi za ceno največjih žrtev. Dokaz za to je tudi naslednji seznam, ki vsebuje tale imena 56 padlih Ložanov:

Markar Anton, roj. 11. 3. 1924 v Babni polici — v NOV vstopil 16. 5. 1942, padel 11. 4. 1943 na Viševku; Pavlič Anton — Tone (za pomišljanjem bomo vedno navedli lažno ime), roj. 28. 12. 1902 v Podcerkvi, Loška dolina. V NOV vstopil maja leta 1942; padel 10. 8. 1943 na Gorjancih; Markar Martin, roj. 13. 2. 1924 v Starem trgu pri Rakeku. V NOV vstopil leta 1942. Istega leta padel na Viševku; Truden Andrej, roj. 24. 10. 1924 v Starem trgu pri Rakeku. V NOV vstopil 15. 5. 1942, padel na Viševku; Potecin Franc, roj. 14. 9. 1924 v Starem trgu pri Rakeku. V NOV vstopil 14. 5. 1942, padel na Viševku; Potecin Vinko, roj. 21. 6. 1924 v Starem trgu pri Rakeku. V NOV vstopil 14. 5. 1942. Pokopan na Viševku; Turšič Peter, roj. 1924 v Ložu. V NOV vstopil julija 1942, padel 20. 8. 1943 v Dol. Jezeru pri Cerknici, pokopan v Cerknici; Šumrada Ludvik, roj. 3. 12. 1922 v Babni polici. V NOV vstopil 10. 5. 1942, padel 24. 2. 1944 na Krimu, kjer je pokopan; Zagar Vinko, roj. 4. 6. 1920 v Starem trgu pri Rakeku. V NOV vstopil 1942. Padel 25. 8. 1942; Šrpan Vinko, roj. 20. 7. 1926 v Nadlesku. Padel pri Rakeku 28. 9. 1943, pokopan v

Begunjah pri Cerknici; Nele Ernest, roj. 22. 12. 1922 v Viševku. V NOV vstopil februarja 1942, padel isto leto. Njegov grob v Pokojišču pri Borovnici; Mlakar Ivan, roj. 27. 6. 1922 v Starem trgu pri Rakeku. V NOV vstopil 1942. Pokopan v Logatcu; Lekšan Franc, roj. 16. 11. 1911 na Klancah, Dane v Loški dolini, padel 26. 10. 1943 na Klancah. Pokopan na Škriljah; Razdrih Lovrenc, roj. 8. 8. 1906 v Viševku. Grob v bližini Kostanjevice; Mlakar Rudolf, roj. 1922 v Viševku, padel 1941 pri Verdu; Turšič Peter, roj. 1924 v Ložu. V NOV vstopil julija 1942. Padel 8. septembra 1943. Pokopan v Cerknici; Turk Franc, roj. 21. 8. 1912 v Kozarščah. V NOV vstopil aprila 1942. Padel 4. 8. 1942. Pokopan v Viševku; Fajdiga Lado, roj. 8. 12. 1920 v Pudožu. V NOV vstopil 16. 5. 1942. Padel 1943 pri Dobcu blizu Begunj. Pokopan pri Dobcu; Šumrada Jakob — Pero, roj. 8. 3. 1916 v Kozarščah. V NOV vstopil marca 1942, umrl v bolnišnici 1943; Bavec Stanko, roj. 20. 9. 1921 v Iga vasi v Loški dolini. V NOV vstopil 25. 7. 1943. Padel v bližini Žužemberka; Strle Alojz — Velko, roj. 9. 12. 1911 v Viševku. V NOV vstopil leta 1942. Padel 26. 9. 1943 na Primorskem; Ožbolt Janez, roj. 5. 6. 1944 v Babnem polju. V NOV vstopil 13. 5. 1942. Pogrešan po napadu pri Loškem potoku med 12. in 13. majem 1943; Bavec Anton, roj. 10. 6. 1907 v Šmarati. V NOV vstopil 25. 9. 1943. Padel 2. 10. 1943 v Begunjah pri Cerknici. Pokopan v Begunjah; Bavec Franc, roj. 12. 12. 1914 na Leskovi dolini. V NOV vstopil 1. 10. 1943. Padel 22. 2. 1944 v bližini Šostanja, kjer je tudi pokopan; Cindriš Anton — Dimitrij, roj. 7. 6. 1914 v Babnem polju. V NOV vstopil 10. 5. 1942. Umrl zaradi pljučnice 4. 3. 1943. Pokopan v Drežnici v Kordunu; Drobnik Stanko, roj. 4. 2. 1921 v Šmarati. V NOV vstopil 14. 9. 1943. Padel 24. 10. 1943. Pokopan v Viševku; Sigmund Franc — Franc, roj. 29. 1. 1906 v Vrhnikih v Loški dolini. V NOV vstopil avgusta 1942. Padel 6. 11. 1943. Pokopan v Viševku; Petrič Ivan — Ivan, roj. 1902 v Markovcu. V NOV vstopil 16. 5. 1942. Padel 2. 4. 1943. Pokopan v Podcerkvi; Krasovec Viktor — Viktor, roj. 2. 8. 1904 v Vrhnikih v Loški dolini. V NOV vstopil aprila 1941. Poveljni mesto. Pokopan v Viševku; Palčič Vera — Vera, roj. 1926 v Vrhnikih v Loški dolini. V NOV vstopila julija 1942. Padla 25. 4. 1943. Pokopana v Bocu pri Tolminu; Petrič Stanko — Stanko, roj. 26. 9. 1909 v Vrhnikih v Loški dolini. V NOV vstopil maja 1942. Padel 13. junija 1943. Pokopan pri Sv. Jurju pri Ambrusu; Mlakar Janez, roj. 14. 5. 1920 v Viševku. V NOV vstopil 1942. Padel istega leta in pokopan v Viševku; Palčič Francica — Francica, roj. januarja 1923 v Vrhnikih. V NOV vstopila julija 1942. Padla 25. 4. 1943. Grob v Bocu pri Tolminu. Tišler Lud-

vik — Slavko, roj. 6. 11. 1914 v Markovcu v Loški dolini. V NOV vstopil 16. 5. 1942, 12. 5. 1943 ujeli Italijani in ustrelili v Markovcu. Pokopan v Podcerkvi. Matevžič Jernej — Jernej, roj. 22. 8. 1907 v Vrhnikih v Loški dolini. V NOV vstopil 6. 5. 1942. Padel 2. 9. 1942 v Vrhnikih. Pokopan v Viševku. Strle Viktor — Gustel, roj. 14. 4. 1922 v Markovcu. Sam se obstrelil. Njegov grob na Dvoru pri Žužemberku. Krasovec Stanko, roj. 2. 10. 1923 v Vrhnikih v Loški dolini. V NOV vstopil maja 1942. Padel 17. 12. 1942. Pokopan na Viševku. Bavec Franc — Jaka, roj. 7. 9. 1921 v Šmarati. V NOV vstopil 11. 5. 1942. Padel 12. 12. 1942. Pokopan na Primorskem. Mlakar Anton, roj. 1915. V NOV vstopil 1942. Njegov grob v Podcerkvi. Modie Anton — Anton, roj. 8. 12. 1926 v Podcerkvi v Loški dolini. V NOV vstopil 12. 9. 1943. Padel 28. 10. 1943. Njegov grob pri Gorji pri Sodražici. Hace Janez — Janez, roj. 4. 5. 1921 v Podcerkvi. Padel 21. 2. 1944 na Štajerskem. Pokopan blizu Šostanja. Martinek Vinko, roj. 22. 1. 1922 v Starem trgu. V NOV vstopil 13. 5. 1942. Padel februarja 1944 na Pohorju; Mihelič Franc, roj. 12. 4. 1912 v Babni polici. V NOV vstopil marca 1942. Padel 30. junija 1942. Njegov grob je v Viševku; Špeh Alojzij, roj. 1922 v Podgori v Loški dolini. Padel februarja 1944 na Štajerskem; Korošec Franc — Živko, roj. 4. 4. 1916 v Pudožu. V NOV vstopil 1942. Napravil je samomor na Knežji njivi nad Markovcem v Loški dolini febr. 1943. Njegov grob je v bližini Gore; Kotnik Janez — Janez, roj. 4. 11. 1917 v Podcerkvi v Loški dolini. V NOV vstopil 15. 5. 1942. Samomor. Pokopan v Podcerkvi; Znidaršič Franc, roj. 20. 5. 1901. V NOV vstopil 1942. Padel 1943. Pokopan blizu Borovnice; Jančar Slavko — Slavko, roj. 23. 6. 1910 v St. Janžu na Dolenjskem. V NOV vstopil 9. 11. 1942. Padel 10. 8. 1944. Pokopan v Ribnici; Grbec Alojzij, roj. 22. 6. 1927 v Poljanah v Loški dolini. Padel 14. 8. 1943 v Viševku in tam pokopan. Špeh Franc, roj. 22. 10. 1917 v Kozarščah. V NOV vstopil 3. 5. 1942. Padel julija 1942. Pokopan v Čušperku. Baraga Franc, roj. 1918 v Kozarščah. V NOV vstopil aprila 1942. Padel avgusta 1942 na Primorskem. Krasovec Viktor — Viktor, roj. 20. 10. 1917 v Danah, Loška dolina. V NOV vstopil 11. 5. 1942. Padel 1942 v Beli vodi pri Loškem potoku. Bavec Anton, roj. 19. 6. 1907 v Šmarati. V NOV vstopil 26. 9. 1943. Padel 2. 10. 1943. Pokopan v Begunjah pri Cerknici. Krasovec Bogo, roj. 22. 11. 1927 v Pudožu v Loški dolini. V NOV vstopil 10. 5. 1942. Padel 23. 12. 1943. Pokopan v Dobropolju. Mlakar Janez, roj. 14. 5. 1930 v Viševku. Padel 1942 v Viševku. Arko Andrej, roj. 9. 8. 1911 v Starem trgu. V NOV vstopil 4. 4. 1942. Padel na Primorskem decembra 1943.

vilno obrniti. Danes vzemimo za primer črnoborizijance, ki so postavili paragraf na glavo in tako delajo ogromne dobičke. Včasih jih pa zaloti še stari paragraf, zato pa v takem primeru delijo pol meni, pol tebi. Tolažijo se z mislijo, češ bo pa drugi več sreče.

Zdi se mi, da bi tudi na razne nižje uslužbenke blagodejno vplivalo, če bi se tudi zanje enkrat paragraf malo nagnil, da bi dobili časa primerno plačo. Marsikateri nujni predmeti bi tako ostali v hiši, ki sedaj romajo iz nje, da krijejo primanjkljaj. Ker je še itak ves svet na glavo postavljen, zakaj ne bi bili še nekateri paragrafi?

Eden, ki želi, da bi se paragraf spremenil iz biča v kruh.

Gospod urednik!

Člani trgovske bolniške blagajne smo bili 1. septembra presenečeni, ko smo morali zopet globlje seči v žep in odriniti »kopača« več za višje bolniško zavarovanje in bomo morali posegati od sedaj naprej vsak mesec, dokler ne bodo delegati spet »soglasno« zato, da se prispevki zvišajo.

Kaj je bolniško blagajno privedlo do tega, ne vemo, toda gotovo nismo člani zato, da bi blagajno iz vode vlekli. Naše plače tudi niso take, da bi se kar menili tebi nič ne povisevala pristojbina. Če pa bolniška blagajna misli, da smo v višjem bolniškem samu »kričici«, ki jim je treba odreti še kožo, ji povemo, da nima prav. Višje bolniško zavarovanje se je podražilo tako kakor nobena stvar ne. Najprej se je podražilo za 100 %, sedaj pa še za 33 %. Če pa pogledamo, za koliko so se zvišale naše plače, vidimo, da povijanje plač še daleč ne dosega tistega odstotka, za katerega se je povisalo zavarovanje.

Končno pa imamo tudi zavarovanci pravico, da nekaj rečemo k vsakokratnemu zvišanju. Vsaj to priliko naj nam bi dali, da bi mogli reči da, toda ne čela post festum. Nič lažjega kot to, da se zbere nekaj ljudi in sklene »soglasno«, da bodo drugi plačevali. Brez dvoma smo pa vsaj toliko zaslužili, da bi nas obvestili, na primer po časopisu, da so se pristojbine zvišale. Zgodi se nam lahko, da ko bomo plačali prihodnji mesec zavarovanje, nas bodo pri plačilu spet presenetili s tem, da so »soglasno« sklenili, da moramo dati vso mesečno plačo.

Eden članov.

Omejitev potrošnje električnega toka

Šef Pokrajinske uprave je izdal naslednje uredbi:

1. Industrijski obrati morajo v času od 10 do 13 električne motorje izklopiti in z delom z njimi prenehati.
2. Tiskarne ne smejo obratovati z električnimi motorji v času od 11—14.
3. Rokodelski obrati, ki obratujejo z električnimi motorji do skupne jakosti nad 2KS, morajo motorje izklopiti v času od 10 do 13 in delo z njimi ustaviti.

Oni obrati iz točk 1, 2 in 3, ki ne morejo prekiniti obratovanja z električnimi motorji od 10 do 13 odn. od 10.30—13.30, naj vložijo pisмено obrazloženo prošnjo na Pokrajinsko upravo, oddelček za trgovino, obrt in industrijo, za komisijsko preverbo in odločitev glede event. obratovanja tudi v tem času.

Prednje določbe stopijo takoj v veljavo. Mestna elektrarna bo kontrolirala izvršitev te odredbe in proti kršiteljem nastopila v amisu določb zadnjega odstavka odloka z dne 7. avg. 1944, VIII. št. 4549-4.

Prijave za vpis v Enoletni trgovski tečaj s pravico javnosti in Višji trgovski tečaj se sprejemajo v poštinih dnevo dopoldne in popoldne. Izvenljubljski dijaki in dijakinje naj se prijavijo čim prej, da dobijo pravočasno potno dovoljenje. Na razploga prospekt. — Ravnateljstvo trgovskega učilišča »Christofor učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.

Zavod za žensko domačo obrt v Ljubljani, Dolenjska cesta 23, bo vpisoval gojanke za bodočo šolsko leto dne 28. in 29. sept. od 9—12.

Poklicna svetovalnica. Starši, ki so v dvomih, ali naj svojega otroka vpišejo v srednjo ali strokovno šolo, ali naj ga raje da v uk h kakemu obrtniku ali pa v kako drugo zaposlitev, naj tega pripelejo na brezplačno preizkušnjo njegove sposobnosti na Pokr. poklicno svetovalnico na Aškerčevi cesti 26-II. (v poslopju šolske poliklinike), kjer dobe tudi vsa ostala pojasnila in navodila te vrste. Preizkušnje so samo dopolnila.

ležjim prilikam in je zato tudi vredno priznanja in upoštevanja, ker uradništvo je v družbi kot kolesje pri uri, ki žene ves ustroj naprej.

Uradnik.

Spoštovani g. urednik!

Ali Vam je mogoče znano, kdo je izumil oni dve krivulji, ki izgledata na videz umetniško tako nedolžni, v resnici pa delata ljudem toliko preglavice in jih z drugo besedo imenujemo »paragraf«? Mislim, da je malokdo tako sročen, da še ni občutil moči teh dveh krivulj. Naj bo bogat ali revčen, učen ali neuk, ženska ali moški, vsakemu po svoje dela preglavice ta naš ljubi paragraf. Ker je paragraf napravljen iz dveh krivulj, ima zato tudi vsaka izmed njih svoje lastnosti. Doda se mi, da ima zgornja krivulja slabe, spodnja pa dobre lastnosti. To sklepam iz razgovorov starih ljudi, ki pravijo: »Če bo šlo točno po paragrafi, ne bo nič dobrega, če se pa paragraf na glavo postavi, je pa vsaj nekaj upanja.« Seveda je pri tem važno, kdo paragraf na glavo postavi in v katerem času. Paragraf je torej le paragraf.

Ko se je 1. 1941. izpreminjalo uslužbenstvu plače v lire v razmerju 100:263, je paragraf prav glasno zapel svojo pesem, tako da je dobil povprečni uslužbenec 380 do 500 lir mesečno plače. V teku treh let se je temu dodalo ca. 60 % in nekaj vojnih doklad, ki pa po končani

vojni odpadejo, tako da nam ostane bori 600 do 800 lir.

Včasih celo v časopisu čitam, kako bi nekateri prav iz srca radi povisali svojim uslužbencem plače, pa jih zgolj zaradi ljubega paragrafa ne morejo. Zdi se mi, da bi bilo dobro uvesti kot plačilno sredstvo paragrafe, ker prav teh nikdar ne manjka.

Navajam nekaj primerov iz življenja paragrafov.

Zavarovane bolniške blagajne je pred vojno plačeval mesečni prispevek 27 din. Njegova žena je takrat za slučaj poroda dobila porodnino 150 din. Danes pa zavarovane plačuje 50 lir, žena pa v islem primeru dobi 59 lir porodnine. Vem, da bi odgovorni prav iz srca radi dali več, toda paragraf je paragraf.

Spominam se tudi večjega podjetja, ki je pred vojno izplačevalo za umrlega uslužbenca ali njih upokojenca pogrebno v znesku 500 din, danes pa 190 lir po predložitvi vseh kolikovanih računov. Tudi na teh primerih sedi paragraf in se ne premakne, kljub temu da je včasih celo giben, zlasti kadar sedi na cenah in vami v takih primerih poskoči ne samo za 100 %, ampak za cele metre visoko.

Če se pa paragraf nekoliko nagne, kot pravimo, ga postavi ob zid in proti soncu ga obrni, pa ti od slučaja do slučaja nakaže 42 % doklad, povzročiteljem pa doda lepe nagrade.

Večkrat sem že slišal, da se pociči iz paragrafa tudi med, če ga znaš pra-

Boj slovenske vseučiliške mladine proti komunizmu

Vedno bolj spoznavamo, da je pravilno komunistično revolucijo na Slovenskem izobraženstvo in da je dejanski vodil. Na vseh vodilnih mestih OF stoje različni juristi, profesorji ali vsaj falirani študentje.

Pravijo, da bo bodoča vlada na Slovenskem vlada proletariata, toda proletarci najbrž danes še niso zadosti izsolani in potrebujejo zato še ostanke buržoazije, da jim pomagajo na noge. Vendar se zdi, da komunistični izobraženci ne računajo s tem, da bi morali kdaj pustiti vladati iz rok.

Kako neki! Saj so o tej politični karijeri že tako dolgo sanjali! Študentom, sanjajim profesorjem, ki niso mogli z »Bohinskiimi« tedenki dobiti političnih mest, časti in denarja; lakomnim mladim, ki niso mogli zasesti mest, kjer so sedeli njihovi očeti, se je, da svoje sanje uresniči, ponudila prilika tedaj, ko je bil narod na tleh.

To tuje izobraženstvo, ki se je narodnemu duhu in njegovi tradiciji povsem izneverilo, je narod zavrgel in šel pomolvalno preko njega. Zdej pa je prišla prilika, da se so ti užaljeni izobraženci strahotno maščevali nad narodom. Rušenje in pokolji po Slovenskem so uprizorili »inteligent«, da uničijo vse, kar jih ni maralo, in da se maščujejo zato, ker jih narod že prej ni poslušal, ker ni hotel podirati in tako pripravljati komunizmu poti.

Toda če so to izobraženci in šolani ljudje, ki revolucijo vodijo, kje so se vendar učili takega »nacionalnega« delovanja? Samo po sebi se oglašajo vprašanje šole in univerze.

O srednji šoli in njeni krivdi za zmešanost mladine smo že mnogo slišali. Toda srednješolski profesorji so zajemali nauke na univerzi. Univerza pomeni torej začetek. Univerzo smo imeli vendar samo za znanstveno ustanovo, zanj smo bili navdušeni, narod je zanj plačeval, zato danes povsem upravičeno sprašuje: kako to, da so prišli s slovenske univerze taki ljudje, kako to, da je poslala univerza toliko akademikov-komunistov, ki požigajo naše domove in ubijajo naše sinove?

Prišel je čas, da odkrijemo tudi pred to našo ustanovo zastor, da pogledamo v njeno notranjost. Kmečki človek se ni nikdar zanimal, kakšna je univerza in njen ustroj, a zdaj hoče pogledati tudi v tiste predavalnice, kjer so se oznanjali krivi nauki; hoče pogledati v laboratorije, kjer so se vadili požigalski slovenskih domov; videti hoče tiste prostore in tiste ljudi, ki so učili in proslavljali največje gnusobe kot največjo kulturo in umetnino.

Ta razžaljeni in ponižani delavci in kmeti, ta izropani brezdomci hoče pogledati v obraz »nedotakljivemu« znanstveniku z veliko gorjostjo odgovor: ali si kriv komunistične morije pri nas ali ne? Ali je univerza svojo narodno dolžnost izpolnila, ali se je kdo vihtopal in to ustanovo izkoristil? Ali je univerza kdaj tudi dejansko zatirala komunizem?

Danes hočemo čistih računov, zato pogledajmo brez sramežljivosti in prizanesljivosti drug drugemu v obraz.

Na univerzi — začetki komunizma

Večkrat slišimo govore in govorjenice: Dajte delavcem kruha, rešite socialno vprašanje, pa ne boste imeli nobenega komunista.

Tako more govoriti le naiven sladkobesednik ali pa hudobnež. Res je treba rešiti socialno vprašanje, toda s tem še ne bo komunizma konec. Komunizem je idejni boj, politična borba za oblast.

V ta idejni boj niso pri nas stopili morda lačni delavci, ampak siti, presiti gospodje ljubljanski petičniki in sinovi raznih mogotcev. Morda iz idealizma, da bi trpetim pomagali? Skoraj za vsakega posebej bi lahko dokazali, da ga ni gnala v to borbo skrb in ljubezen do bližnjega. Ko ni bilo v delavskih okrajih še nobenega plačanega moskovskega agenta, so na univerzi že rovarili.

Samo nekaj imen: sin bivšega ljubljanskega podžupana Evgenij Ravnihar najbrž ni bil lačen in nikdar strgan in vendar je bil prvi komunistični kričar na univerzi. Danes je v hribih. Kriv je imel vedno precej denarja za večerne orgije, in vendar je navadno glasno deklariral o ubogem narodu, ki je v Jugoslaviji umira od lakote. Oznanjal je rešitev iz Moskve. Mlademu Kidriču je mati bogatinka kar kraljevskega stregla, saj je edinec, in oče profesor ob mesecu ni nosil domov majhne plače za gospodinjstvo. Baehlerji so znani magnati z vsemi svojimi bogatimi sorodniki trgovci Golobi. Tudi Josipa Vidmarja bi gotovo bogati bratje podprli, če bi preveč hujšal. Milijonarjevega sina Vrhunca niti ni treba omenjati. Ti ljudje so se kopali v izobilju, na mitingih pa so kričali o socialni krivici, ki jo trpe delovni sloji... Vendar nikomur ni prišlo na misel, da bi revežem od svojega dal, da bi z ubogim delil kruha, da bi to, kar je oznanjal v praksi, najprej sam izpolnil.

Mladi, presiti sinovi ljubljanskih bogatašev niso šli v boj za kruh in za izboljšanje socialnega stanja, ampak v boj za komunistično Slovenijo. In ker so bili to razvajenci, jim je tudi komunistična centrala pošiljala bogate mesečne plače. Znano je, da je jugoslovanska oblast nekoč na meji prišla dr. Marjana Breclja in njegovega tovariša Kermavnerja, ki sta nesla težke tisočake dunajske komunistične centrale za organizatorje komunizma na Balkanu.

Prva komunistična izdaja
S 6. januarjem 1929 so bile v Jugoslaviji prepovedane vse politične in kulturne organizacije. Najbolj je to zadelo Slovence. Vendar z enim odlokom ni bilo uničeno vsega bogatega kulturnega življenja.

nja uničiti. Tako je postalo javno delovanje tajno, vendar je bil pritisk zmeraj hujši, voditelji pregnani, ljudje zasledovani.

Izvela od Marušičevega terorja, kakor srečen otok, pa je bila univerza. Tako je vsa narodna borba prešla sama po sebi na univerzitetna tla. Akademiki so govorili z univerzitetnega balkona, ljudje pa so poslušali na Kongresnem trgu. Videz je bil tedaj, da sta na univerzi samo dva labora: slovenski in centralistično-jugoslovanski.

Toda komunizem je dvignil svojo glavo prvič, in sicer nesramno in zahrbtno kakor vedno. Ko so nekoč akademiki govorili in jih je množica ljudi na Kongresnem trgu poslušala, so komunisti nad balkonom izobesili napis z rdečimi črkami: »Živela sovjetska balkanska republika! In na poslopju so izobesili rdečo zastavo. Množica na Kongresnem trgu osupne, umolkne, nič več ne pritrjuje, začne se razhajati. Razočarana je: mladina, ti nas varaš, mi se ne borimo za rdečo zastavo in ne za Sovjete!

Slovenski narodno zavedni akademiki so bili izdani. Kje so krivci! Ne sprašuj, ne išči! Vse mora biti tajno, kolegalno. Ko so morali zavedni slovenski akademiki oddati legitimacije zaradi teh dogodkov, so pa »borec«, plačani iz Moskve, poskakali skozi okno v ulico za univerzo, kajti njih ne smejo zapreti, oni morajo biti zvržen drugič!

Zdej so se ločila pota. Komunizem se je pokazal, odkril je svoje načrte. Akademika mladina se je idejno ločila takoj. Zahrbnost in podla izdajstva so bila odkrita in treba je bilo računati z njimi vsak trenutek. Prišlo se je razkrinkavanje.

Komunizem vržen iz akademskih društev

Komunizmu se je posrečilo že zelo izpodjesti nekateri katoliška akademika društva. V odborih so sedeli znani komunisti, ki so vodili društva zmeraj bolj na levo. Začele so se dolge večerne debate brez smisla in koristi, le komunisti so imeli na teh večerih priliko oznanjati in zagovarjati svoje načrte, za katere so pridobivali mladeže in neodločneže.

Toda nastopil je zdaj zdrav, kmečki fant, ki je že nešteto dni prestradal in prežebal v podstrešni luknji ter se je uprl zloglasnemu moskovskemu blagu, ki so ga prodajali meščanski prenasiteži.

Profesor dr. Ehrlich in prof. Tomec sta zbrala te zdrave fante, med prvimi je bil Prekmurec Cesar, ki so ga že v tej revoluciji komunisti ubili. Cesar je prebral znameniti protikomunistični manifest in je začel pobirati podpise zanj. In vseučiliška dvorana se je razdelila na dveje, komunisti so bili izločeni; zmagala je slovenska protikomunistična misel.

Od tedaj je bil boj vedno bolj kristalen in bolj zmagovit. Komunisti so potem na univerzi poskušali z najrazličnejšimi zborovanji in mitingi. V univerzitetnem poslopju so komunistični akademiki oznanjali vse fraze, ki jih danes ponatiskuje »Slovenski poročevalec«. Ustanovili so nešteto društev: za izpolnitev univerze, za izboljšanje razmer v bolnišnicah, različna strokovna društva, itd. Vse to je že od nekdaj v programu komunistične stranke.

Vseučiliška uprava in komunizem

Marsikomu se zdi to delovanje komunistov na univerzi čudno, saj je bil komunizem v Jugoslaviji vendar že od leta 1921, ko je bil umorjen notranji minister Draškovič, prepovedan. In kako je mogoče, da so akademiki povsem odkrito agitirali za komunizem?

Univerza je uživala izjemno stališče, policija tja ni smela. V boj proti komunizmu bi se bila lahko postavila edina univerzitetna uprava, rektor, dekani, profesorji. Toda tega smo zaman pričakovali. Velika večina profesorjev je sicer odklanjala komunizem, a njegove nevarnosti in daljnosežnosti niso slutili. In v ta »dnevna« in »politična« vprašanja se niso vtikali. Zlasti en profesor je do bro poznal pogubeno delo komunizma in je zastavljal vse svoje delo in svoje življenje, da mu po svojih močeh zapre pot. To je bil dr. Ehrlich. Tega so se dobro zavedali komunisti, ustrelili so ga 28. maja 1942 kot prvo žrtev med profesorji na univerzi. Dr. Ehrlichu so na univerzi nekam sovražili. Poslušali so ga le akademiki in s tem je rešil velik del mladine.

Danes lahko narod govori, kdo je imel prav.

Komunistično-masonska zaveza

Da ni bilo v profesorskem zboru nobene močnejše akcije, ki bi bila naperjena proti komunizmu, je pa zaslug komunistično-framasonске zaveze profesorjev. To zavezo je ustvaril in jo spretno vodil univ. prof. dr. Franc Kidrič, oče zločince Boris Kidriča, ki danes mori Slovence in požiga njihove domove.

Dr. Kidrič je bil spreten priljubljenec, ki se je smukal okoli vseh profesorjev, navezal zaupne prijateljske zveze z vsemi vidnimi in vplivnimi ljudmi. In marsikdo je sprejel ponujeno roko; kdor pa

je ni hotel, ga je Kidrič sovražil in napadal ob vsaki priložnosti. Uporabljal je za to tudi kateder. S svojimi zaupnimi sodelavci in somišljeniki, ki jih je imel na vseh oddelkih, pa je povsem obvladal univerzo. Ustanovil je tudi na posameznih fakultetah svoje odbore.

Tako se je tak njegov odbor na filozofski fakulteti redno shajal pred vsako fakultetno sejo in določal, katere predloge naj fakulteta sprejme in katerih ne. Ta odbor, za katerega so vedeli že tudi nekateri profesorji, ki niso bili v njem, je veljal za »protiklerikalni« odbor. Dejansko je bil več, bil je komunistični odbor. S pomočjo framasonskih sodelavcev je Kidrič s svojimi predlogi prodiral na sejah posameznih fakultetnih svetov in na sejah senata, pa čeprav sam ni bil navzoč.

Ze dolgo časa je delovalo na univerzi nekako skrivno društvo framasonskih profesorjev, ki je vedno skušalo imeti zadnjo besedo pri nastavitvah, pa naj je šlo za mesto rednega profesorja ali zadnjega sluga. Proti volji ali brez privoljenja tega društva ni mogel prodreti noben kandidat.

Posebno skrbna je bila izbira znanstvenega naraščaja. Kandidat, ki po svojem mišljenju ni odgovarjal tej klici, se kljub najboljši usposobljenosti ni mogel uveljaviti. Odločali so torej vsi prej kakor znanstveni razlogi. To framasonsko društvo je počasi zajadralo v komunistične vode, kjer mu je bil najspretnejši krmar prof. Kidrič.

Komunistični akademiki so imeli sijajnega zagovornika v prof. Kidriču in njegovih tovariših-framasonih, med katerimi se je zlasti odlikoval dr. Boris Furlan. S svojimi zaupnimi sodelavci med profesorji in s podjetnimi akademiki-komunisti je prof. Kidrič dejansko obvladal univerzo; nič se ni moglo zgoditi brez njegove vednosti in proti njegovi volji.

Kidričeva vzgoja

Kako je univ. prof. Kidrič vzgajal, kakšne nazore je vcepljal mladini, ni treba opisovati. Za to je najbolj zgovorna priča njegov lastni sin, saj je bil on pač najbolj deležen njegove ljubezni in vzgojne vneve. Dal mu je vse in najboljše, kar je imel.

Toda ko je šel sinko na pot, na življenja pot, kot terorist in skrivalec, ko se je klatil po četah Avstrije in Francije, tedaj je hotel Kidrič poslati še drugo akademsko mladino za svojim sinom. Za ta namen je vzgajal zlasti slaviste. Ozirom je smiselil slušatelje nekomuniste-redovnice pa je kar sramotil, včasih sam, včasih pa je to naročil svojim akademikom-komunistom. Pa tudi na svojem domu je vzgajal in pridobival za komunizem. V njegovem stanovanju je bilo vedno dosti obiskov. Natančna navodila, kako naj delajo v seminarjih, kako naj usvajajo nerazpoloženje, je dal tam Kidrič akademikom. A ker je imel mnogo dela, si je poiskal še novih pomočnikov.

Vloga Bratka Krefta

Gotovo je določil dr. Kidrič važno mesto na univerzi za Bratka Krefta. Začel ga je pripravljati na to. Kreft je bil režiser v Drami in ni imel na univerzi nobene naloge. Vendar ga je Kidrič vabil k svojim predavanjem in v seminarju je imel čast kot nekak »so-profesor« sedeti poleg dr. Kidriča. Pod krinko znanosti je Kidrič podpiral Kreftovo razdiralno delo in mu dal s svojim velikim vplivom v akademskih krogih vso moralno ter tudi materialno podporo, saj mu je izbojale Turnerjevo študijsko ustanovo za Rim.

Kreft si je to zaupanje vsekakor zaslužil. Saj je bil izredno delaven in vnet propagator komunistične ideologije. Mnogo je pisal, v gledališču je dobro in udarjeno režiral boljševiška dela, izdal in urejeval je prvo slovensko marksistično revijo »Književnost«, bil je sodelavec »Ljubljanskega zvonca«. Zaslužil je Kidričovo zaupanje, saj je prav on začetnik in najvidnejši zastopnik kulturnega boljševizma pri nas. Ze njegova prva knjiga »Človek mrtvaških lobanj« je, po oceni LZ samega, s fanatično sovražnostjo in nepravilnostjo naperjena zoper družbo. Njegova drama »Velika puntarija« pa prinaša nešteto zgodovinskih potočkov v korist komunistične tendence.

Tega človeka si je izbral Kidrič za vzgojitelja slavističnega naraščaja, češ: češ jaz ne bom zmogel, bo opravil Kreft. Toda za to je potrebno posebno razpoloženje in posebno okolje.

Kidrič je začel pošiljati slaviste na izlete. To ni bilo tako natančno, lahko je šel tja tudi neslavist. Da bi bila udeležba čim večja, so začeli pobirati denar po mestu za »znanstvene izlete«. Prišel je večdnevni izlet fantov in deklet na deželo. Vina ni manjkalo in pravilo je bilo: pronočujemo na skednju...

Na te izlete ni hodil Kidrič, ampak samo Kreft. Kako to, saj je bil režiser v Drami in ne predavatelj na univerzi? To ni važno. Komunizem je bil ideja, akademiki — masa igralcev. Kreft je dobro režiral. Kidrič je imel obilno žetev; Kreft mu je samo poročal o uspehih.

Znanstveni naraščaj

Danes je jasno, da je šlo Kidriču za to, da bi bila slovenska univerza čimprej povsem komunistična. Zato je posvetil veliko pažnjo temu, da je mogel priti na univerzo samo, kdor je bil komunist. V zadnjem času je s tem že povsem prodrli. Stoliče so zasedali izraziti komunisti. Naštelj bomo samo nekatera najbolj znana imena, saj se ti gospodje danes druge »znanstvene« udeležujejo: docent Zwitler, zdaj predsednik »Znanstvenega instituta« pri OF; docent Cene Logar, ki se je odlikoval kot politkomisar v okolici Horjula in je dal pobiti nešteto ljudi, tudi svoje sorodnike, ker niso bili partije; docent Vogelink, za katerega so vedeli povedati, da ga je poslal samo njegov ljubzenski konkurent v internacionalo, pa je danes Titov »poslanik« v Londonu; profesor na medicini dr. Klinc, ki ubija danes na terenu ljudi, namesto da bi jih kot zdravnik zdravil; najrazličnejši asistenti na medicini; lektor Urbančič, ki je pravi duševni revček in znanstveno nevalificiran, a ker je partijec, je dobil mesto na Kidričevem oddelku; knjižničar v seminarju Petrič, ki ni mogel dobiti žene ob njegovem pobeu v hribe in je tako ostal v Ljubljani, itd. itd.

Kidrič je s svojimi zvezami in s svojim močnim vplivom pripravil in gladiil pot vsem tem komunistom. Ko je odkril primerne znanstvene kandidate, je takoj razglasil veliko potrebo za novo stoličo na univerzi; treba je bilo ustanoviti, če je še ni bilo; če pa Kidrič ni imel svojega kandidata, je lahko tudi prazna stoliča čakala dolgo, dolgo; do tlej paš, dokler Kidrič ni našel primerne kandidate.

Vprašanje štipendij

A nekaj znanstvenega dela je bilo vendar treba pokazati za stoličo na univerzi tudi komunističnemu kandidatu. To je bilo moči dobiti v tujini. Treba je bilo nekaj napisati, pa čeprav ni bilo mnogo izvirnega dela. Kidrič je to razkričal kot najvišjo znanost in stoliča je bila gotova.

Zanimivo pa je, da je prišlo nekoč med Kidričevimi kandidati samimi do spora. Bila sta to dr. Oevirk in dr. Petrič. Petrič je v »Sodobnosti« očital neizvirnost Oevirkovega habilitacijskega dela. Pisal je med drugim: »... sodim, da Oevirkovega dela ne bi bilo brez Van Tieghemovega...« (Sod. 1938, št. 3.) Zanimiva je tudi Oevirkova obramba v LZ. Te stvari moremo razumeti le, če poznamo, kako je Kidrič delil stoliče na univerzi.

Toda iz tujine je mogel prinesiti habilitacijsko delo, pa čeprav neznanstveno, kakor očita Petrič Oevirkovemu delu, samo Kidričev protežiranje. Reven slovenski akademik, kmečki in bajtarski sin, ni mogel na svoje stroške po svetu, saj je še v Ljubljani akademika leta prestradal, štipendije pa ni dobil, čeprav je bil lahko zelo sposoben in nardjen, ker pač ni bil komunist. Štipendiste sta namreč določala v Ljubljani dr. Kidrič in sedanji Titov londonski kričar dr. Boris Furlan.

Tudi take primer precej pove: nastopi nekoč, ki je mnogo sposobnejši kot Kidričev kandidat, in res zasluži, da pride na univerzo. Profesor Maki je toliko pošten, da to prizna in določi tega znanstvenika za svojega kandidata. Toda Kidrič? Profesor umre in Kidrič da štipendijo dr. Petriču, da bo na hitro roko nekaj »napravil skupaj« in bo tako lahko nov komunist zasedel slavistično stoličo. Nazadnje je določil Kidrič tako: Oevirk, ki je napisal po Petričevem mnenju knjigo dvomljive vrednosti iz primerjalne književnosti, naj zasede stoličo za največjevo literarno zgodovino, slavist Petrič naj dobi kot prvo stopnjo mesto knjižničarja v zgodovinskem seminarju, sposoben slavist, Prijatelj naslednik, pa naj čaka boljših časov izven univerze. Ob obljubi na lepše darilo se je umiril tudi Petrič in ni več nikogar napadal.

Med Kidričevimi štipendisti so bili tile: sloviti dr. Vito Kraigher, vodja ubijalev in šef varnostne obveščevalne službe OF; dr. Lunafek, šef rdečih bolničarjev; komunist prof. Koeh; že omenjena docenta dr. Vogelink in dr. Cene Logar, rdeči publicisti Ciril Kosmač, zgoraj omenjeni docent dr. Oevirk, ki ga je pred kratkim prijel policija, ker je organiziral inteligenco za OF.

Vseučiliški uslužbenci

Univerza ima pred drugimi ustanovami to prednost, da nastavlja tudi uradnike in druge uslužbence sama. Pri teh nastavitvah sta imela seveda spet Kidrič in njegova klika zadnjo besedo. Če Kidrič se ni imel svojega primerne kandidate, je mesto ostalo nezasedeno. Tako n. pr. že deset let ni zasedeno mesto vseučiliškega tajnika, potem ko je bil politično upokojen dr. Šmalec. Vsekako značilno. Na eni strani stroge in natančne uredbe, na drugi strani pa se da tudi marsikaj spregledati, če zahtevajo to koristi komunistične stranke. Nesmisel je, da narod, ki je dal v vsaki dobi bolj ali manj vidno znanstvenike — in to včasih tudi svetovnega slovesa — ni mogel roditi moža, ki bi lahko vsaj po desetih letih zasedel mesto upravnega uradnika univerze. Toda v resnici jih je narod rodil, ni pa še partija spovrgla svojega kandidata...

Dalje nastavlja jo podrejene univerzitetne uradnike ali vsaj močno vplivajo pri nastavitvah gospodje, ki so Kidričevi zanesljiviji ljudje. Drastičen primer je tole: Razpisano je mesto tipkarike na vseučilišču. Prijavi se več kandidatov, a ena med njimi je Kidričeva sorodnica. Kako jo sprejeti brez videza protekcije? Sestavi se hitro izpraševalna komisija in pri skušnji je seveda Kidričeva sorodnica najbolje odgovarjala in je z odobravanjem komisije sprejeta v službo. Podobno pot je napravil še marsikdo.

Pa ti uradniki so vendar nepomembni. Kaj more narediti vrtar in kaj sluga, kaj tipkarike in kaj pisar? Marsikaj! Nekdo odpre komunističnim akademikom okno, da pridejo za hrbet tistim, ki varujejo mir in varujejo delo na univerzi. Sluga že zgodaj jutraj raztrosi komunistične letake po univerzi in predavalnicah, pisar vleče na uho, ali morda kdo kaj proti komunistom govori, da se ga bo univerza ob prvi priložnosti iznebila. Tipkarike točno pozna vso korespondenco rektorata in obvešča tiste, ki hočejo za te stvari vedeti. Tajnik ljubeznivo sprejema deputacije komunističnih akademikov, jih brž vodi k rektorju, nasprotna deputacija pa le težko pride do rektorata. Upravo pristransko informira, zmalči dejstva, vloge protikomunističnih borcev zavlačuje. Kdo bi še vse druge stvari naštel! Drži, da se vseučiliško uslužbenstvo nikdar ni spontano postavilo proti komunizmu, ampak mu je bilo naklonjeno, saj mu je dr. Kidrič rezal kruh.

Društvarjenje

Kakor so komunistični akademiki ustanavljali nešteto društev in so v njih v kalnem ribarilu, tako je dr. Kidrič najbrž po nasvetu svojega sina, začel ustanavljati društva. Tik pred razsolom je še ustanovil »Društvo prijateljev Sovjetske zveze«, ki je bilo nekaka uvertura poznejše OF, saj se je OF osnovala prav na pobudo imenovanega društva. Sam je šel v ta odbor samo kot skromen odbornik, poklical in postavil pa je na vidnejša mesta svoje somišljenike, ki danes neovirano na terenu izpovedujejo svoje prijateljstvo za Sovjetsko zvezo.

Polom

Tako je komunistično-framasonska klika na univerzi navidezno zmagovala. Tudi vse zunanje okoliščine so jo podpirale. Kidrič je samozavestno nastopal, hodil ko diktator, milostno delil to in ono ugodnost, živel je v veri, da mu gre živo v klasje. Vedel je: nekeje dela moj sin Boris. Res, bil je zaprt, toda prijatelji in ljudje, ki se jim je smililo, so rešili Borisa, da dela danes lahko za komunistično revolucijo.

Kidrič je bil na zunaj največji nacionalist, podpiral je pa tiste, ki izpodjedali državo in njene zdrave temelje ter pripravljali krvavo revolucijo. Delo je res rodilo uspehe: posebno v jugoslovanski vojski so rušili disciplino, razkrajali moralo in odpornost vojakov, tako da je nazadnje moralo priti do poloma. Komunisti so tedaj prvi zapustili postojanke.

Na univerzi pa komunizem vrljub vsem močnim zagovornikom ni mogel prav napredovati. To je čutil Kidrič sam.

Narodno zavedni akademiki so bili namreč komunizem že do potankosti spoznali. Vse pozitivne skupine so se začele zblíževati in nobena ni v nobenem primeru ved sodelovala s komunisti. Slepomišljenja je bilo konec. Zato so propadle vse komunistične akcije za štrajk, za nemire, za zborovanja in podobne stvari. Ničte ni šel več na lim. Akademiki rovarjenja niso več dopustili. Dogodilo se je nekajkrat, da so bili komunistični kričarji vrženi na cesto in nekajkrat so morali pod trdimi pestmi narodnih akademikov utihniti.

Številčno so bili komunisti šibki. Res da jih je bilo precej poslanih v tujino, kjer so se pripravljali na kasnejše vodstvo revolucije, vendar so tudi dejansko precej upadli zaradi energičnega nastopa združenih narodno zavednih akademikov. Tudi mnogo profesorjev je vedno bolj spoznavalo razdiralno delo komunističnih akademikov in slutilo, kaj dela dr. Kidrič. Do odločnega nastopa ni prišlo iz uvidenosti in vlnudnosti.

Z žalostnim koncem Jugoslavije se je začelo tudi vprašanje univerze. Iz Kidričeve zveze se je umaknil v tujino dr. Furlan, zdaj je moral delati Kidrič sam s tovariši. Komunističnih akademikov je imel še nekaj.

Badoglijske zahteve

Protikomunistični blok akademikov je storil takoj vse, da bi univerza ostala. V kralji je zati vsak poskus komunističnih akademikov, da bi kakor koli univerzi škodovali.

V to dobo spada ustanovitev OF. Ta je potrebovala čim več vojakov in komisarjev, zato je začela z rekrutacijo in zelo močno agitacijo za odhod v hribe. Univerza je bila zdaj seveda odveč. Zato so poskušali z nemiri, s trošenjem letakov, češ da v teh časih univerze ne potrebujemo, da je danes mesto vsakega zavednega Slovence v hribih. Šlo je torej za to, ali univerza ostane ali ne. Protikomunistični akademiki so napeli vse sile, strahili so na hodnikih in predavalnicah, da niso mogli komunistični razdiralci storiti prav ničesar. Pregledovali so jim aktovke in pobirali vse letake, ki so jih prinašali komunisti s seboj, preden so jih mogli raztrositi.

Zdej je odločnejše nastopila tudi univerzitetna uprava, da bi preprečila nemire in s tem zaprtje univerze. Izdala je nekatere strožje odredbe, ki so jih pa dejansko izpeljali protikomunistični akademiki.

Badoglijski načini so danes že precej znani. Zahrbtini so bili, izdajalski in podli, hinavski in nepošten. Na eni strani so podpirali komuniste, na drugi strani zaradi njih pobijali nedolžne ljudi. Akademike-komuniste so na eni strani pustili rovariti, na drugi strani pa grozili, da bo univerza takoj zaprta. Izmislili so si novo ponižanje. Ustanovili so univerzitetno organizacijo in zahtevali vstop vanjo. Ali vstop ali zaprtje univerze!

Težka je bila izbira. Za narodno zavednega akademika najtežja! Za univerzo je že toliko žrtvoval, tako jo ljubi in vidi, da je narod tako krvavo potrebuje. Njegov ponos na mu brani vstop v tako

Dalje na 5. strani

Lepa in poštena knjiga je kakor zvest prijatelj. Podpira te, dviga in tolaži

KNJIGE

»Slovenčeve knjižnice«

v letošnjem letu pomenijo za vsako družinsko knjižnico lepo obogatitev. Bile so posrečeno izbrane in nekatere bogato ilustrirane.

CETRTI LETNIK je s sporedom še bogatejši. Nekaj svetovno znanih avtorjev bo izšlo. Vsak Slovenec, ki mu je obogatitev duha pri srcu, po postal naročnik »SLOVENČEVE KNJIŽNICE«

TEDEN V SVETU

O uspehih letalstva v dosednji vojni so začeli razglabljati v zavezniških glavnih poveljstvih. Skušnja je namreč pokazala, da letalstva ne moremo šteti med odločilne orožje, temveč še zmerom med močno pomožno orožje. V bojih po zahodni Franciji so se nemški grenadirji vzlic silni nasprotnikovi letalski premoči večje in dolgo upirali, tako da množični letalski napadi niso mogli zlomiti njihovega odpora. Prav tako so se izjavljali tudi vsa pričakovanja glede odločilnega pomena letalskih strafovalnih napadov na nemško zaledje.

Celotno italijansko bojišče južno od Apeninov je bilo zadnje tedne pod silovitimi angloameriškim pritiskom. Sprva so Angleži na skrajnem vzhodnem koncu, ob Jadranskem morju, poskušali z množično uporabo oklepnikov, topništva in letalstva izsiliti prodor. Ker je branilec neomajno držal svoje položaje, je general Alexander razširil napade na celotno bojišče od Luce in Pistoie. Toda vsi napori so malo hasnili.

V Kanadi sta se več dni posvetovala Churchill in Roosevelt. Izdano ni bilo nobeno uradno poročilo, iz katerega bi se dalo razbrati, kaj sta sklenila. Sodijo pa, da sta se menila o vojnih nastopih v bodoči zimi. Najbrž sta se se zdaj dotaknili tudi koledžnega vprašanja, kako odgovoriti na sovjetsko brezobzirnost in izsiljevanje. Najbrž Angležem in Amerikancem ni všeč brezobzirnost, s katero Sovjeti osvajajo evropske države in jih boljševizirajo ter se s tem nevarno približujejo življenjskim žilam britanske svetovne države.

Bolgarija že okuša vse strahote boljševiškega reda, ki ga je s svojo neodločnostjo priklicala nase. Preteklo soboto so sovjetske čete zasedle Sofijo in omogočile nastop prevratnečev, ki so začeli izvajati nad prebivalstvom najhujše nasilje. Vrsta generalov, zdravnikov, politikov in javnih delavcev si je vzela življenje, ker niso mogli prenesti sramote domovine. Ostale vodilne politike, ki so bili člani raznih vlad, je nova oblast dala zapreti: notranjega ministra v Bagdjanovi vlad, Stančeva, generala Stojanova, časnikarja Krapčeva, bivšega ministra Vasiljeva, Šišmanova, Muravjeva, Božilova in tudi člana regentskega sveta profesorja Filova. Skupina nacionalističnih bolgarskih politikov, ki se je izmuznila boljševiškim krempljem, pa je sestavila bolgarsko narodno vladno, katero vodi prof. Aleksandar Cankov. Ta vlada bo ostala zvesta zavezništvu z Nemčijo in bo nadaljevala boj za rešitev domovine.

Boljševizacija Rumunije se naglo izvaja. Trdi mirovni pogoji, katere je Sovjetska zveza naložila Rumuniji, vevajo, da se morajo Rumuni vsakotni ob strani Sovjetov proti Nemčiji in njenim zavezništvom; da morajo oddati vse zaloge Sovjetom in jim prepuštili popolno nadzorstvo nad vsem gospodarstvom. Sovjeti so začeli takoj uvajati svoj red in so med drugim že začeli rumunske železnice preurejati na široke tirne, kakor jih imajo v Sovjetski Bolgariji pa čakajo še hujša presenečenja. Sovjetski listi poudarjajo, da bodo mirovni pogoji za Bolgarijo še trši, kakor so bili za Rumunijo.

Finsko odposlanstvo doživlja v Moskvi huda presenečenja. Zaupanje v sredi izid pogajanj je splahnelo, ker so morali delegati sprejeti nesumljive pogoje. Voditelja finskega odposlanstva predsednika vlade Haackella je zadel kap. Na Finskem niso napak sklepali, da je njihovega vladnega predsednika zadel ta nesreča zaradi tega, ker je slišal, kako težki in nepričakovano poniževalni so pogoji, ki jih bo Finska morala brez odloga sprejeti.

Pred boljševizacijo Evrope svari bivši ameriški poslanik v Parizu William Bullitt v listu »Life«. Pravi, da bo vsa Evropa postala plen komunizma, kakor je sedaj postala Poljska. Izmed 15 članov sovjetskega poljskega odbora je devet komunistov. Sovjeti bodo svoje storili tudi v Estonijo, Latvijo in Litvo. Tam se komunisti skrivajo pod krinko »priateljskih demokratičnih vlad«, vendar že sedaj izvajajo silen pritisk na prebivalstvo. Boljševiški načini se uporabljajo sedaj tudi v Bolgariji in Rumuniji. Za Madžarsko pravi Bullitt, da bi jo znali boljševiki s streljanjem in preselitvami v Sibirijo zelo hitro odpraviti.

Na vzhodnem bojišču se je pred dnevi vnela nova velika bitka na severnem krilu. Sovjeti so s štiridesetimi divizijami prešli v napad in skušajo izrinuti Nemce iz baltičskih držav. Ogromna sila zasukrat še ni nič zalegla, ker so se vsi napadi izjavljali ob ognju obrambe. Hudo so Sovjeti pritisnili tudi proti Varšavi in so si po srditih bojih izbojevali predmestje Prago, medtem ko na pomočjih galicijskih Karpatah niso dosegli nobenega napredka. Od juga iz Rumunije so napadli svoj napad na Sedmogrsko, da bi si odprli pot v Podonavje. Tudi tod jim sreča ni bila mila in se morajo ob silnih žrtvah boriti za to, da na zavzetih postojankah sploh ostanejo. Iz Bolgarije so Sovjeti poskušali že s sunki proti zahodu, kajti nemško uradno vojno poročilo od 18. septembra pravi tole:

Glasovi iz naših krajev

Drobne zanimivosti iz Kočevja

Kočevje, septembra.

Tako kot sleherni človek se trkajo tudi na prvi kočevski Slovenci. Postenjak kriči in se klanja; pač ne ve, da gledamo tudi mi skozi sito in opazujemo njegov duševni utrip. Ljudi, ki prihajajo tja kot uradniki, pa najsi bodo tudi davkarji, jih imajo za detektive — pac rdečkarji, ki so obrnili svoje kožuhe.

Ko pride nova uradna moč, stikajo glave, da zasumi okoli Rinze: »Kdo je, kaj hoče? Ali je pravoveren?»

Kočevje, ostanek namreč, ki simpatizira... zama prikačuje novih pravovernih moči. V tem oziru je strašna suša.

Zborovanja, ki so se vršila, so pokazala, kaj si mislijo ljudje o zločinu. Marsikomu, ki spada še v terenske vrste, se je hilipilo. Čisto prav je, da je vse gorko prenesel v gozd.

Kaj hočemo; nekoč so nosili vsi ti tove... prisiljeno ali prostovoljno. Danice so bile kurirke, starejši moči pa aktivno nastopajoče. Na Turjak so hodile v akcije kar v svojih brezpetnikih.

Mislím, da ne bom neolikan, če javno povem o kočevskih pravovernikih, da so najbolj zasukani ljudje, kar sem jih kdaj videl. Boječa sredina jim prikimava, pa jih zopet odklanja. To se je zlasti opazilo na najrazličnejših predavanjih in zborovanjih tekom zadnjega meseca.

Pravoverno rdeče redkoštevilno osebje zagovarja svoje prepričanje in delovanje zato, ker je pač že v tistih vodah in ima korist, morda si jo pa samo obeta v neutešeni ljubezni do tolovajev. Dragi Kočevci, dokazi so dokazi in sonce ni čokolada... saj se spominjate...

Kot sem dejal, je del Kočevja zasukana. To svojo domnevo lahko potrdim z nešteto pričami kajti nihče od pravovernih ne pozna njihovega svetlega pisma. Govoril sem že z marsikom. Ko sem ga vprašal, ali ve, kaj piše v Marx-Engelsovem manifestu, me je sleherni pogledal kot zabodeni vol. Pravoverni dobivajo v Kočevje namreč samo navodila za rušenje železnice in udarna gesla, s katerimi bi nas hoteli pobiti na en mah.

Pač so se toliko opogumili, da so postavljali pred vrata pozive in opominjali domobrance, kar se vda do 15. t. m. Gotovo se je rdečim vlačugam stožilo po svežem mesu. Lena kri se že usmrja, pa hočejo novih svežih moči... Zahtevali so kar, da se fantje predajo z orožjem in bi postali po petnajstem hokus pokus tolovajske vojske. Fantje so jih iskali prav pri Kolpi, v Loški dolini, v bližini in daljini okoli, z vsem orožjem, popolnoma pripravljeni, »zbiksani kot za parado«, da bi prišli z njimi v stik in se pomenili. Toda tolovaj ti čuti smodnik kot lisjak, da ga ni najti.

Naj vam povem na uho, da Kočevje napada prav sedaj dvanajst brigad in bo osvojen menda že jutri. »Belčki« imajo krvave butice...

Tresla se je gora, rodila se je ml.

To je znanje pravovernih rdečkarjev kočevskih!

Zdi se mi, da mora biti res zarukan, če mu bereš iz tolovajskega vestnika ali pa iz Poročevalca, ali pa iz različnih brošur, ki jih prinesejo naši fantje iz njihovih taborišč, in ti ne verjame. Drži mu pod nos, da si lahko prečita s pikami in vejicami, pa je notri napisano, da je sonce čokolada in potem bo že najbrže držalo...

Pravovernim se pač ne da dopovedati, kaj je pretpel naš narod zaradi enakosti, bratstva in svobode.

Njih ponos je čudovit. To je moral opaziti sleherni, razen tistih, ki so tiščali glave v pesek. V imenu enakosti, bratstva in svobode so pregnali nešteto poštenih, krščanskih in zavednih slovenskih družin.

Iznanci so prihajali v Kočevje bosi, s čulami, vsi sestrskadi. In pravoverni Kočevje je pri belem dnevu najbrže zatemnilo okna, da ja ne bi videlo zmago-slavnih dejanj svojih ljubljencev. Če je sleherna ponosna na svojega razbojnika, skvarjenca kot tista inteligentna gospodinja, globoko verna in usmiljena, ki jo je samo čuteče srce, ki kljub vsi svoji visoki inteligenci ni prebrala niti stavka pravoverne komunistične literature, potem imamo opraviti res z zarukanostjo. Gleda in ne vidi, posluša in ne sliši!

Ob srbsko-bolgarski meji je prišlo do več krajevnih spopadov, v katerih smo uničili 10 bolgarskih oklepnikov.

Čiščenje v zasedeni Italiji se nadaljuje. Nedavno je dala Bonomijska vlada zaprejo nekdanjega fašističnega korporacijskega ministra Lan-tinija ter devet admiralov in 29 kapitanov bojne ladje, češ da so okuženi s fašistično miselnostjo. Tudi general Roatta, načelnik štaba bivšega Badoglieve vojske, glavni krivec vsega gorja pri nas in na Hrvatskem, ki je lani aktivno sodeloval pri pripravah za izdajo, je zaprt in so ga postavili pred sodišče.

Turčija je zašla v navzkrižni ogenj listovnih napadov z vseh strani. Sovjetska glasila, ki imajo Turčijo že delj časa na piki, so tedaj, ko je Turčija pretrgala diplomatske odnose z Nemčijo, namesto »pobvalce izrekla začudenje nad turškimi polovicarstvom. Po daljšem molku so se zopet oglašila in očitali Turkom, da ne gledajo dovolj stvarno na položaj. Po njihovem se Turčija nespodobno vede in se smeši, ko trdi, da bi bila edino ona sposobna prinesti Balkanu zopet mir in red.

Tista gospodična, ki je zarukana v Šubica, prošlega komandanta mesta Kočevja, ki je kljub vsem zločinom ostal še »pošten in čist!« — seveda po njenem mnenju, nosi baklo in je najbrže vzgled hčerkam in materam pravovernega nečitanega EPB komunizma.

Ce se v Kočevju nekomu kaj razlaga, zahteva, da stvar prime. In če mu jo daš, da jo prime in se lahko prepriča, pa ti ne verjame. Možno je torej samo dvoje: da je še v povojih, ali pa da boleha za kronično možgansko boleznijo.

Pravovernemu Kočevju se smejimo v obraz, ker poznamo njihovo sveto pismo natančneje kot oni sami. Naši ljudje nas zelo dobro razumejo in so veseli, da je prišel čas, ko lahko strinjajo svoje vrste v borbi proti rdeči kači. Zakleli so se, da jo bodo strii brez vsakega usmiljenja.

Zaradi junaških pobegov in čudovitih borb tolovajskih tolp, ki sedaj najbrže po zgledu XIV divizije pristopujejo, predno se odpravijo na herojske pohode, celo sv. maši, kot opisuje Vilfanova v svoji brošuri, zmanjkuje duhovnikov. Najbrže imajo v gozdu toliko svetega opravila, da so jih zopet začeli preganjati in zapirati. Zato so se usmili gospoda župnika iz Fare, in ker je nevaren tip, so ga gonili s puškami; prav tako gospoda dekana z Gore. Pa smo to povedali Kočevcem, ki bi se lahko ponižali in iskali informacij pri pregnancih...

Zdi se, da se zarukanih ne more spreobrniti. Truma za trumo je prihajala; noseče in doječe matere, pohabljeni in bolniki, starci, ki so morali prehoditi po trideset kilometrov peš, vsi objokanih lic in tožeč, kako so jih okradli po domovih, jih psovali in gonili skozi gozdove, ne da bi jim dali časa vzeti najnujnejše.

Sleherni mora že sprevideti, da teče rdečkarjev voda v grlo. Preseljujejo ljudi, ki sploh nimajo vpliva na borbo. Iz vasi, okoli Novega mesta jih niso preganjali proti najbližjim domobranskim postojankam, tudi iz okolice Žužemberka in Dobropoljske kotline se jih niso usmili, da bi jim vsaj prihranili križev pot, ko so morali skozi gozdove in zaseke po dva dni brez vsake hrane.

Žrtve z Grčaric jim ne dajo miru

Ribnica, septembra.

Kakor smo z bridkostjo v sru poslali, o pokolju grčarskih žrtv, tako smo jih s tem večjim veseljem sprejeli med nas, ko so jih po letu dni odkopali in pokopali v blagoslovljeni zemlji. S sprejemom po vaseh in s krasnim žalnim sprevodom je prebivalstvo ribniške doline počastilo nedolžne žrtve komunističnih rabljev in obsodilo rdeče zločince, ki so povzročili naši domovini toliko nesreč in trpljenja.

Sveda je pokop grčarskih žrtv, dokaz komunističnega rabljevanja na Slovenskem, komunistične podprnike zelo bodel v oči. Komunist pa ne bi bil komunist, če ne bi lagal in skušal zavijati resnice, četudi je to zavijanje še tako neumno in nesramno, kar je najboljša označba za vso komunistično ščisto resnico. Ribniški komunistični zvočniki so tulili: Ne mrtvi junaki z Grčaric, ampak slama je v krstah. Da, slama, toda v glavah komunističnih priganjavev in v glavah onih, ki so tem priganjajem verjeli, misleč, da je rdeča rabeljska fronta res tako močna, da se ne bo nikdar zrušila. Pa se ruši! Načeta je, močno načeta in kmalu ne bo imela več strehe. Vsak, kdor je tiščal svoje grešne ude pod njo, bo z njo vred izgubil, za njim bo ostal samo spomin, vreden tolovajskega priganjača.

Ljudstvo ribniške doline je preveč verjelo obljubam o »svobodi«, »enakosti« in podobnim izrodkom rdečih možganov, da bi verjelo takim bedastim komunističnim izmišljotinam. Premnogi iz ribniške doline so sami doživljali strahote komunističnega nasilja lanske leto in znajo ceniti te žrtve ter komunistične laži. V velikem številu romajo na vojaško pokopališče v Hrovačo. Dekleta posipajo s cvetjem grobove nesrečnih žrtv. Večna in nikdar nehajoča, krvava in enako plačilo zahtevajoča obtožba so ti nemi tožniki rabljev slovenskega ljudstva.

Če obiščeš pokopališče, vidiš, kako domobranski pionirji v živo skalo kop-

preko izkopanih zasek in ovir, da so si lomili ude...

»Vsi morate v Kočevje! Če se kdo vrne bo že videl kako diši svinčec!« so jim grozili. »V Kočevju morijo rdeče pravovernike in divjajo proti njim kot nikjer drugje v domovini! Zato: marš v Kočevje!« In so jih gonili...

Kako smo pa pobijali pravovernice brez vse narodno zavedne, v svobodo, enakost in brastvo ter v rdeče tolovaje zaljubljene, so se pa prepričali lahko rdečkarji v lačni hiši.

Akcija vzbuja reakcijo in vsaka šiba ima dva konca. Če bo pa katera od presladkih damic cvili in hotela doprinesiti trpljenje iz ljubezni in simpatije do kakšnega tolovaja, ji bomo dali pa že še priliko.

Človeka res razdraži, ko sliši, da se spušač v podrobosti in zigosač razne posamezne barabe, kot Šubica, namesto da bi na vsa usta pripovedoval o pravovernih naukih komunizma in ga komentiral zarukanim. Kljub temu jim je bilo razlagano, pa rdeči niso niti lastnega svetega pisma razumeli. Pač, svojevrstna pamet!

Pred cerkvijo smo bili in jim pokazali, ker se držimo najraje dejstev, celo vrsto vrat, kjer bi lahko pogledali, kaj so naredili rdeči krvoloki z nedolžnimi ljudmi.

Rotili smo jih naj se usmilijo brezdomcev kot ljudje, jim morali razložiti, da se tu konča veko prizanašanje, da ima vsak žiba dva konca — pa niso razumeli!

Od pravoverne žlote, bi lahko na prste sešeli, ki niso vtaknili glave v pesek. Čudno, da se ni še nihče od njih pohujšal, ker je nosil sam gospod župan po mestu lonce in odeje za pregnance. To vam povem še enkrat na uho, preusmiljene gospe in gospodične!

Mica je pač dvakrat zarukana. Prvič zato, ker ji primanjkuje soli, in drugič, ker je pač zarukana... v Francelina, Simna, ali Jureta, ki je v gozdu in ki je njen ponos, pa čeprav ima na vesti dokazane zločine.

Čudovit okus!

Simile, simili gaudet! Simelj, kimejnu gode! kakor je prosto prevedel Finžgar v dobrih letih.

Ilejo še druge jame, ki bodo kmalu sprejele še ostale žrtve komunizma. Radovedni smo, kaj si bodo ob novo izkopanih žrtvah komunisti izmislili, da je v krstah.

Vsak dan prinese Ribnico kaj novega. Po trgu srečava ženske. Ze po obrazu in govoric se jim pozna, da so prišle od daleč. Iz Loškega potoka so. Kako dolgo pot so morale te reve narediti, samo da so se izognile hudim komunističnim ukrepom. Glad in veliko pomanjkanje najbolj potrebnih življenjskih potrebščin te ljudi, Poločane, sili, da prihajajo v »okupatorjevo« ozemlje. Kaj morajo ti ubogi ljudje prestati pred rajonci. Še tisto malo žita, ki so ga prideli, so jim pobrali. Samo eng vas, Hrib, je morala dati brezplačno 1000 kg pšenice in 800 kg ječmena. In krompir, fižol in drugo... Tolovaji, ki se bahajo, da jim Angleži vržejo toliko hrane, kar tekmujejo, kdo bo bolj uren v kraj. Krompir je že skoraj ves izkopen, sveda od tolovajev, in Pološko dobro ljudstvo strada že sedaj, kaj bo pa šele pozimi in na pomlad...

Pred nekaj dnevi sem opazil na H-štiču: Komunisti podirajo, domobrance

Nadaljevanje s 4. strani.

organizacijo, kakor jo znajo ustvariti samo Badoglievi. V tej dilemi je bil slovenski akademik pravi trpin. Rektor ga je prosil, naj reši univerzo, prosi so ga ugledni Slovenci, naj se žrtvuje. Odlučil se je za nepriljubljeno pot: vstopil je v organizacijo, da s tem zagotovi obstanek slovenske univerze. Ta pogoj je dal badoglievcem v podpis.

Tako je bila univerza rešena. Delala je lahko naprej in precej mladih akademikov je moglo tako v tem času še končati študij.

Komunistični akademik mori

Ta vstop je komunistična partija razkričala kot narodno izdajstvo, izdajstvo zato, ker so fantje rešili univerzo. Povsem razumljivo, zakaj. Partija sama je izdala letak, kjer zahteva: »Gospod Grazioli. Kar zaprite slovensko univerzo! Sveda zato, da bo vendar šlo več akademikov na delo za OF in v hribo. Vse kaže, da je bila Partija trdno prepričana, da bo univerza zaprta. To pa se jim ni posrečilo. Zato je komunistem divjal in bruhal najpogostje izbruhe očitkov na narodne akademike.

Potem ko je pripravila Partija ugodna tla z obrekovanjem, je slovenski akademik ustrelil svojega tovariša-akademika. Najprej je padel Franček Župec in nekaj dni za tem njegov tovariš Jaroslav Kikelj.

Partija je mislila, da bo s tem terorizirala akademike, da jih bo ustrašila. Vendar se ji to ni posrečilo. Akademiki so bili prav tako neustrašeni in so neoboroženi dalje branili univerzo. Partiji se ni posrečilo uničiti slovenske univerze. Profesorja Kidriča so nekam odpeljali in tako je njegova moč usahnila. Kidričevi varovanci in eksponenti, zlasti mladi študenti, so odrinili na »terenc«. Tolovajska vojska je potrebovala komisarjev in morali so iti akademiki. Tako se je nekam izšlo. Še je obvisel kakšen Kidričev ostanek, ki bi rad nadaljeval njegovo tradicijo, pa vendar mladike usihajo.

Naredba

o spremembi naredbe o prepovedi kretanja prebivalstva in o policijski uri v Ljubljanski pokrajini zunaj ljubljanskega zapornega ozemlja

Na podlagi pooblastila, danega mi s naredbo Vrhovnega komisarja na operacijskem ozemlju »Jadransko primorje« o prepovedi kretanja prebivalstva in o policijski uri z dne 22. decembra 1943 št. 15, »Verordnungs- und Amtsblatt« des Obersten Kommissärs in der Operationszone Adriatisches Küstenland, kos 1. iz leta 1944,

odrejam:

Clen 1.

Od 21. septembra 1944 do nove odredbe sta hoja in vožnja po javnih cestah, trgih in poteh na območju Ljubljanske pokrajine, izvenšči ozemlje mestne občine Ljubljane in tistih delov sosednjih občin, ki so vključeni v Ljubljansko zaporno ozemlje, od 21. do 5. ure prepovedani.

Clen 2.

Ostali predpisi, ki jih obsega naredba z dne 17. junija 1944, št. 92, Službeni list št. 135-45 iz 1944, ostanejo nespremenjeni.

Ljubljana, v septembru 1944.

Prezident pokrajinske uprave:

Rupnik.

grade! Samo če v Ribnici malo po trgu pogledaš, pa boš videl, da je temu res. Komunist je požgal ljudsko deško in mešansko šolo, razrušil in požgal železniško postajo, uničil je grad, sodnijo in druga poslopja. In bi bil še uničeval in požgal, če domobranca ne bi bilo v Ribnici. Domobranec pa gradi ali bolje, domobranec varuje in ščiti, občina pod modrim in za vse dobro skrbnim županom g. Skrabcem Stankom — gradi. Deška šola, ki je bila nekdanj ponos Ribnice, se zopet obnavlja.

Da ne pozabimo ribniške mladine. Sedaj ni več sama sebi prepuščena. Tudi ona čuti z narodom in gre z novo slovensko mladino novim časom nasproti. Pa so rekli, kako je ribniška mladina rdeča. Pa to ni res. Kako bi drugače rekli, če bi prisostvovali pri protikomunistnem tečaju ob torkih in petkih ob 6. uri popoldne. Kako ti mladi fantiči od 10 do 15 let odgovarjajo na strupena vprašanja, kako z veseljem poslušajo. In na telovadbo ne pozabijo. Še tekmovali bodo.

Vlak pripiska, u. u. u. smo se učili v prvem razredu. In res, kar v tisto prelepo dobro mladost smo zatonili, ko nismo po letu dni slišali rezake piska lokomotive. Kako veseli smo bili, ko smo v torek popoldne ob 4. zagledali železno kačo, ki je počasi prilezla na našo postajo. Hvala Bogu, so se oddahnili železničarji, pa smo vendar prirlnili do Ribnice.

Pa glej, kakor je ob letu na zadnjih svojih voznih vozil vlak naše junake iz Turjaka in Lašev v Kočevje, tako je na prvi svoji vožnji v Ribnico pripeljal družine, ki so jih komunisti izselili iz Ambrusa...

Lice Ribnice se je na mah spremenilo. Mnogi stari Ribničani so se prepirali, kaj je ta »bela garda« prišla v Ribnico. Pa je gospod župan krepko posegel. Vsi tisti, ki imajo kakšnega pri tolovajih, so morali vzeti eno družino, in sicer v svo oskrbo. Tiste družine iz vasi, ki imajo sinčke pri tolovajih, pa vozijo prehrano v Ribnico. Druge izgnance so pa Ribničanje kar radi sprejeli. Tako jih moramo pohvaliti.

Vseučiliška mladina je postala domobranska

Končno je prišel čas, ko so akademiki, ki so branili svojo univerzo, da se ni razlil komunistični val preko nje, prišli za orožje. Nobene druge poti ni bilo. Človek, ki ljubi svoj narod, ne more stati ob strani in gledati, kako ga mednarodni plačanci pobijajo. Akademiki stoji danes v prvih vrstah slovenskega domobranstva. Kot oficirji, kot bolničarji, kot vojaki.

Povsem razumljivo je, da bodo varovali tudi univerzo, da se ne bodo nikdar več priključili vanjo razni Kidriči ali kakšni njegovi pomagači. Kakor bo slovenska vojska očistila zadnje vas tolovajev, tako ne bo niti en komunist nikdar več oznanjal zmešanosti naukov na najvišjih slovenskih kulturnih ustanovah in niti en akademik-komunist ne bo več imel priložnosti biti zajedavec na našem narodnem telesu.

Komunizem je hotel našo univerzo uničiti od vsega začetka. Ko smo bili Slovenci v najusodnejših trenutkih, takrat je komunistem rovaril in naravnost izžival in zahteval, naj se univerza zapre.

Protikomunistično usmerjeni akademiki, ki so edini vedno in ob vsaki priliki narodno čutili, so si ves čas prizadevali, da bi univerza ostala, rasla in se izpopolnjevala. Obe dejstvi potrjuje nešteto dokazov.

Zato upamo, da bo zavednih narodnih akademikov in njihove žrtve niso bile zaman. Pričakujemo, da bo naša univerza delovala tudi naprej in da bo še izpopolnjena.

Sedaj je čas, da bo slednjš za nastava začela resnično delovati za narod ter postala varuhinja njegovih svetinj in vzgojiteljica njegovih zvestih sinov. Z univerzitetnih mest se bo širila prava znanost, ki bo v blagor narodu in v čast domovini. Tako bo naša univerza spet zaslužila svoj častni naslov — Alma mater in pripravljala slovenskemu narodu nov vek srečnega življenja.

„Križaj ga, križaj ga, belogardista“

Spomini slovenskega duhovnika po lanskem 8. septembru (III.)

Ko se nas je »ljudstvo«, zbrano na glavnem trgu v Cerknici, dobilo na gledalo, so nas odpeljali do sodnije. Tam smo poskakali z avtomobila. Stražarjem, ki so nas vlačili v zapore, sem dopovedal, da sva z gospodom Kalanom svobodna, da smeva iti domov. Nekateri suroveži pa tega kar niso hoteli razumeti. Šele ko je prišel politikomisar Lovko, sva smela na svobodo, kolikor se to lahko svoboda imenuje. Tisti namreč, ki ni komunist, ne more biti v komunistični družbi nikoli svobodni, ker je pod stalnim nadzorstvom vsak njegov dih in vsaka beseda.

Pred vrati sodišča naju je čakal župnik Strahar. Ko je videl, da sva izpuščena, naju je prijel za roke in kot otroka peljal po komunistični Cerknici navzgor.

Med ljudmi se je brž razširila novica, da me je Koprivce izpustil. Toda že takrat, ko sem šel z župnikom po »Veliki gasi«, sem opazil, da Cerkljani z mojo »svobodo« niso nič kaj preveč zadovoljni, ampak da me to ljudstvo boče prej pogubiti ko rešiti. A zanašal sem se na izjavo Koprivca, ki mi je zatrjeval, da sem prost, in da bom vsaj deset dni imel mir pred »partizansko oblastjo«.

Pa kako kruto sem se zmotil, ko sem zidal na njegove besede! Takrat se mi niti sanjalo ni, da bo tako veljaven politikomisar, kakor je bil Lovko tako odvisen od podivjanega »ljudstva«, to je od nekaj pobesnelih žensk!

Križaj ga!

Ne morem reči drugače, kot da je sam vrag obsedel ničvredne ženske, ki so začele besno kričati: »Kaplana nazaj, Arharja ubiti! Kaplana nazaj!« (namreč v zapori), »Arharja ubiti!« K sreči tega kričanja nisem sam slišal, ker sem bil tisti čas v župnišču in si miril živce od preostalih strahot.

Zaradi vpitja pobesnelih žensk nisem dolgo užival »svobode«. Doma sem bil komaj tri ure in niti povečerjal nisem, ko sta že bila v župnišču dva rdeča žandarja in me povabila, naj se v »imeni zakona« hitro pripravim za odhod.

»Kaj bomo pa šli,« sem ju kar se da prijazno vprašal.

»Na sodišče.«

»Zakaj koliko časa pa?«

»Samo za čez noč!«

»Bom torej jutri že zopet lahko maševal?«

»Se razume! Nihče ti ne bo branil!«

Brž sem pobral aktovko, v kateri je bilo nekaj nepotrebnih reči, brevir in križ. Tudi posodice s svetlim oljem nisem pozabil. Čez roko sem vrgel še toplo dežo, ki jo je prinesla župnikova nečakinja.

Tako otovorjen sem v čevlji cesarskega vojaka in v spremstvu rdečih žandarjev prehodil pot iz župnišča na sodišče.

»Tovariša« orožnika, ki mi je bil bližji, sem vprašal po imenu. Toda kot »uradna oseba« mi je pojasnil, da se take stvari ne pripovedujejo. Povedal je samo to, da je bil iz Dol. Jezerja. Pravi jo, da je bil Mehonov — Jerman. Drugi moj spremljevalec pa je bil doma iz Zirovnice, menda Teličev.

»Ljudstvo!«

Pred sodiščem je stalo »ljudstvo«, tisto cerkniško ljudstvo, ki sem ga dve leti in pol učil, svaril in opominjal, sedaj me je pa za plačilo tiralo v ječo. Zaradi teme nisem mogel videti, kateri ljudje so ga sestavljali.

Ko sem šel mimo tega »ljudstva«, sem pričakoval, da me bo zmerjalo in kričalo name. Toda nastala je tišina: le neka ženska je hotela z zančljivim glasom reči: »Namestnik Kristusov!«, pa se ji ni posrečilo, ker je ostala osamljena.

Po vsem tem sem dobil od cerkniškega »ljudstva« naslednji vtis: ko smo bili daleč, na primer v Begunjah, so kričali na nas in nas zmerjali, ko smo jim pa prišli pred oči, so umolkli. — Ko sem bil v župnišču, so ženske kričale: »Nazaj z njim!«, ko sem pa prišel nazaj in so doslegle, kar so hotele, so utihnile, ko da bi se svojega dejanja sramovale. Ne morem drugače reči, kot da se je tu pokazala grda hinavščina cerkniškega »ljudstva«, da vpije tebe molči, te hvali in se ti priljuje, ko si pa proč od njega, te zmerja.

Na sodišču

Na sodišču sem bil prav po »tovariško« sprejet. Vsakemu Slovincu je znano, kako tolovaji pojmujejo svoje »tovarišče«. Ker sem bil v civilu, niso vedeli, kakšnega razbojnika imajo pred seboj. Ko so pa zvedeli, da sem kaplan, so me obstopili in me gledali ko čudo devetega sveta.

Preden so me spustili v celico, so me temeljito preiskali.

»Pokaži no, kaj pa imaš tamle notri,« mi je dejal eden od stražarjev in mi iztrgal aktovko iz rok. »Glej no, kakšne lepe reči ima ta buržuja, mi smo pa brez vsega,« je dejal, kakor da v življenju še nikoli ni videl volnenih nogavic in čistih robcev.

Na dnu torbe je bil križ. Vzel ga je v roko in se iz njega norčeval.

»To je pa res svoboda vere,« sem si mislil in mu izpulil križ iz rok z besedami: »Odločno ugovarjam, da bi se norčevali iz križa, ker sem kristjan in je križ zame najsvetejša stvar, ker je najsvetejše znamenje krščanstva!«

In ko sem videl, kako poželjivo gledajo po stvarih, ki sem jih imel v aktovki, sem rekel: »Vse, kar imam v torbi, pustite pri miru; če bo kdo kaj ukradel, bom to povedal komisarju Lovku, potem pa le glejte!«

Iz rok teh grabežljivih in nevernih »tovarišev« me je rešil ječar Dimitrij, ki sam ni bil videti kaj dosti boljši; toliko je pa le bil, da me je o pravem času odpeljal v celico. Vrata za njim so se zaprla, zaškrtnila je ključavnica in cerkniški kaplan je bil v ječi.

K sreči pa nisem bil sam; našel sem v sobici inženirja Seljaka, ki je bil prej komisar za živino na cerkniškem Prevodu.

»Kaj si ti tudi tu?« sem ga vprašal.

»Da, Boris, jaz sem tudi tu. Hvala Bogu, da si prišel. Sva vsaj dva.«

»Kajne, dragi moj Jože, kdo bi si bil mislil, da bova morala midva katerikrat biti takole skupaj v ječi. No, pa res hvala Bogu, da sva vsaj dva. Zdaj se bova malo pogovarjala, malo počivala in trpela, pa bo minil čas, — ali ne, Jože? Vesela bodiva, saj veva, zakaj trpiva, in pa: saj sva zavodarja!«

Ko je videl, da ni več sam, je bil neverjetno vesel. Začel mi je pripovedovati zgodbo, kako so Cerkljane peljali iz Jagrovega dvorišča najprej v begunjsko šolo, od tam pa v cerkniško zaporo. Nato je govoril o dr. Pogačniku, ki si je zlomil nogo in se tako rešil. Zaključil je pripovedovanje: »Meni je dr. Pogačnik naročil, naj le vse po pravici povem, kaj smo delali.«

Ne bo napak, če opišem še križev pot svojih dragih sotrpinov, ki so jih vlačili po cerkniških zaporih.

»Brat brata...«

Najprej nekaj o tem, kako se je vedlo cerkniško ljudstvo med napadom na Begunje.

Ko so tisti terek zjutraj ljudje slišali, da gredo tolovaji na Begunje, so se jezili, zakaj se vendar Begunje ne podajo, ko pa vidijo, kakšna premoč je na rdeči strani. Hodili so skupaj in stikali glave, nekateri veseli, drugi žalostni. Govorili so: »Kdo jim bo pa pomagal in na pomoč prišel? Se jim bo že vračalo, če se ne bodo podali tolovajem. Tolovaji jim bodo vse porušili. Mnogo ljudi je odšlo na Slivnico, da bi od tam videli žalostni konec, toda razočarani so se vračali, ker tolovaji kljub premoči niso nič opravili. Nekateri, ki so bili na Slivnici in se veselili nesreče, so rekli:

»Ti hudiči se nočejo podati, pa naj poginejo pod razvalinami.«

Zakrajšek Pavla (Blažičeva) je bila tisti dan od sile zgovorna. Hodila je po hišah in govorila:

»Če bi bili ti izdajalci pred nekaj dnevi vedeli, kaj bo, bi ne bili delali tako. Sedaj se jim bo pa vse obračunalo!«

Vse dni je zvezo med Begunjami in Cerknico držal Logarjev Bine na motorju. Bil je vodja obveščevalne službe za Cerknico in je, kakor sem že omenil, predlagal, naj likvidirajo Marčelanovega sina, ki je za srečno ušel in je danes izvrsten domobranec, kakor sem slišal. Kadar je Logar Bine prišel v Cerknico, so ga obsuli z vprašanji. Posebno jih je zanimalo, kako poteka boj. Toda nikdar ni nič »dobrega« vedel povedati.

S topovi in bencinom

Bil je drugi dan napada na Begunje, 15. september. Tolovaji so kleti, ker še niso zmagali. Okoli 1 popoldne je prišel med množico ljudi, ki so stali pred trgovino Bata, neki Primožec, ki je imel okrog vratu zavezano rdečo ruto. Ljudje so ga spraševali o poteku bitke. Rekel je:

»Ti hudiči se še niso podali.«

Potem je iskal motorno brizgalno. »Runč« — Vidmar, ki je bil v službi pri cerkniškem vodovodu, mu je rekel, da bo vodo za nekaj časa zaprl, da se je bo več nabralo. Misli je, da kje gori in da hočejo tolovaji gasiti. Toda komunist mu je odgovoril: »Bencin je že pripravljen. Če so taki, da se nočejo podati, pa naj počkajo! Še otrok ne puste ven! Sedaj jih bomo polili z bencinom, potem pa zažgali. Vse naj zgori, pa še otroci zraven! Namesto da bi danes zavzeli Rakek, se moramo pa tu boriti in se ukvarjati s temi Begunjami...«

Med obleganjem Begunj je ostalo mnogo tolovajev v Cerknici. Morda so bili res prepričani o svoji silni moči in so zatrdno računali, da jim bo vsak čas tudi Rakek padel v roke. Utaborili so se na Peščenjku, to je v tistem delu Cerknice, kjer je bil doma Lovko Ludvik. Šerkov vrt se jim je zdel zelo primeren kraj za taborišče.

Takoj ko so prišli, so morali pri vsaki hiši skuhati jedi za določeno število razbojnikov. Pozneje pa so imeli skupno kuhinjo na Šerkovem dvorišču. Tam so tudi spali. Pod kozolcem so ležali ranjenci in tisti, ki so si obirali uši. Že takrat je bila ta živalica stalen gost pri rdečih.

Zvedel sem, da je kuharje obiskal znani terenec trgovec Lavrenčič iz Cerknice in jim podaril kanto olja, ki jo je pred nedavnim dobil z Rakeka za aprovizacijo. Nemci so namreč dali za Cerknico prehrano, ker se je župnik Turšič lagal, da v Cerknici sploh ni bilo tolovajev in da tista dva, ki so ju Nemci prvi večer dobili v bunkerjih, nista bila banditi, ampak člana vaše straže(!), ki sta stražila Cerknico pred banditskimi Begunjci, ki mislijo Cerknico požgati(!).

»Farji so krivi!«

Ko so Cerkljani zvedeli, da so Begunje premagane, so komaj čakali, kdaj bodo pripeljali tiste »izdajalce« od tam gori. Po trgu so kričali:

»Farji so vsega krivi! Ljudstvo bo sodilo! Komandante naj postrelijo!«

Šola, ki so jo v dvakrat požgani Cerknici razdeljali »osvobodilci« 19. decembra 1943

Neka ženska je rekla: »Sedaj pravi komunisti, da smo vsi bratje. Toda »izdajalci« tega ne zaslužijo, da bi bili naši bratje! Postrele naj jih!« Klobčar pri mostu (Martinčar), ki je veljal za možakarja, ker ni hodil v cerkev, je rekel:

»V svetem pismu piše, da je treba ljulko iztrebiti; tako bi tudi jaz vse »ta belex« pobil, potem bi bilo šele življenje v redu!«

Medtem ko je bilo cerkniško »ljudstvo« pijano od zmage, so bili pa ljudje v Begunjah žalostni, zbegani, razočarani in tako preplašeni, da so sami tolovaji rekli: »Nikjer niso imeli ljudi pred nami takega strahu kot prav v Begunjah.«

Sedaj pa v duhu glejmo, kako je del Meniševcev in Cerkljanov ostal v Jagrovi hiši in kako je druga skupina korakala z dvorišča Jagrove hiše v begunjsko šolo, kjer so jih razporedili po »etah« in jim razdelili orožje.

Cerkljani so sklenili, da se bodo držali skupaj in se, če se bo le dalo, iz šole izmuznili. Prosili so tolovaje, naj jih pustijo v Cerknici, da se doma preoblečejo, opravijo za vojsko in poslovijo, nakar se bodo čisto gotovo vrnili v Begunje. — Rado Petrovič, cerkniški občinski tajnik, se je kar na svojo roko naredil svobodnega. Nekaj časa se je pogovarjal, potem pa izginil, kakor bi se bil vdrl v zemljo.

Drugi jetniki prihajajo

Čez nekaj časa so Cerkljane res odpeljali v Cerknico. Bili so to: Ponikvar Tone, Arhar Alojzij, inž. Seljak Jože, Skubic Vinko, dr. Pogačnik, Šer-

ko Dano in Franci, Štrukelj Jože, Hren Franc in morda še kateri.

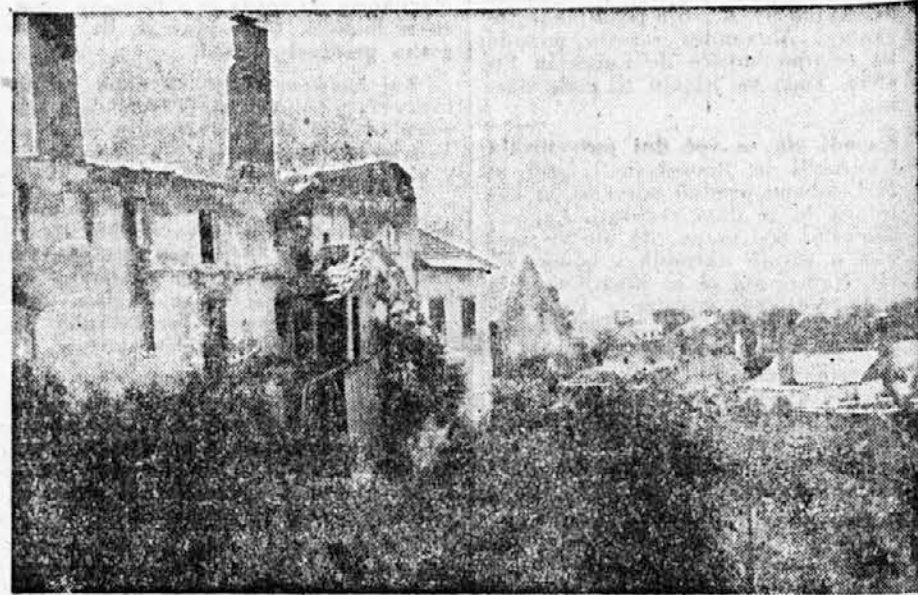
Spremljala sta jih dva stražarja, oba novomobiliziranca. Eden je Arharja silil, naj uide: »Lojz, kar skoči in zbeži! Tebe bodo gotovo ubili!«

Pa Lojze ni verjel, ker se je zanašal na tolovajsko besedo. Ko so korakali mimo Jagra, so tam stali Majer (Grudnov) Miro, Turk Vinko (Kra-vančkin pomočnik) in Logar Bine in se norčevali iz mimoidoščih. Ker sem bil pri oknu, se dobro spominjam, v kakšnih okoliščinah so šli mimo nas. Biti je moralo ob pol devetih zvečer.

Prišli so do brezovske žage. Tam sta jih srečala mobiliziranec Cibkov

»Ljudstvo« je bilo podivjano in zaslepljeno. Po »Veliki gasi« in po glavnem trgu je divjalo od srede večer do nedelje zjutraj, ko so mu Nemci z ognjem kri ohladili. Podivjano je bilo tako, da človeku lasje vstajajo, ko sliši pripovedovanje očitvev.

Vzemimo n. pr. upravitelja Skubica! Njegovo delo v zadrugi in zasluge za ljudski blagor so bile res velike. Tako nesebičnega delavca lahko iščeš z lučjo po vsej Cerknici. Ljudje so govorili: »Ja, tak človek je dober; tako je prav; taki ljudje morajo imeti besedo!« Toda na dan, ko so ga vlekli po Cerknici, so ga opijevali in kričali: »Pobij ga! — Ha, prasec, vampec, zdaj vam je odzvonilo!«

Občina, ki so jo v dvakrat požgani Cerknici požgali tolovaji 19. decembra 1943

Matija (sedaj domobranski kaplar) in Blažičev Ludve, divji tolovaj. Od žage naprej sta jih spremljala še ta dva. Pred Knapom (prva gostilna, ko prideš v Cerknico) so imeli ujetniki prvi sprejem. Množica je kričala: »Smrt belogardistom!« Šli so naprej.

Pred Bavdom so morali počakati. Blažičev Ludve je šel naprej in jim preskrbel »arest«. Ko se je vrnil, so jih odpeljali na glavni trg.

Po cesti je za našimi ljudmi pridrel na kolesu Petrovič Rado. Podil je tja proti Rakeku. Na nesrečo ga je rdeča straža ustavila in zahtevala dovoljenje. Ker ga ni imel, se je brž znašel, po tolovajski pozdravil in zdir-

»Rodoljubi« in vlačuge tekmujejo

V četrtek zjutraj se je pričelo splošno zmerjanje in pljuvanje skozi lino celicnih vrat. Posebno se je v tem odlikoval Urban iz Dolenje vasi pri Cerknici. Po domače se reče pri Japcu.

Ljudje so takrat docela podivjali. Japec je bil besen, ko bi bil obseden. To je bil res divji mož. Gnal je peklenjski vrišč, klet, da se je kar kadilo in kresalo, ter stoje in zvijaje se pred celicami vpil:

»Ha, ven s temi prasicami, proč tle ven! Od zunaj jih bomo pobili, da nam nazadnje še ne uidejo, te svinje preklemske... (in je klet v vseh mogočih jezikih sveta). Pa tle je že v redu, a tam dol v Dolenji vas, tam imam tri tičke, pa še več jih je, a mi »mamo« že pogruntane, kateri so, nam ne bodo ušli, ne...!«

Mislil je pri tem na Jerneja Martintiča, na Franceta Škofa in Jožeta Branislja. Prvega so dobili in v Mačkovec ubili; druga dva pa sta srečno ušla.

K lini je hodil tudi Primšarjev Janez (Mele), brat vodilnega cerkniškega komuniste. Delal se je lepega in jih tolazil:

»Saj jaz bi vas rad izpustil, a višja komanda ne pusti. Meni se smilite, pa vam ne morem pomagati.«

Toda Primšarjev Janez je bil samo eden. Je bil pa zato Jerina Tone, železničar in fotograf v Cerknici, bolj divji. Zelo se je odlikoval v zmerjanju in pljuvanju.

Posebno duhovite v izrazih so se pa izkazale cerkniške umazane dekle, ki so se prej vlačile s Savojci. Ena med njimi je bila šajnova, ki je imela na prsih našito največjo zvezdo. Grdo posve, ki so za vse prej ko za ženska usta, so se jim zdele nekaj posebno imenitnega; bile so pač njim primerne.

Zlasti so si privoščile Lojzeta Arharja in Skubica. — Že v petek po razpadu so vpili: »Skubica in Arharja je treba likvidirati, ker ta dva sta kriva, da so Begunji doli prišli nas komandirati, ti garjevi, beli psi. Vse nam bodo požgali...«

Bivši orožnik Mele Tone je bil kar penast, tako je divjal takrat, ko je gorela znamenita Turšičeva baraka. In še mnogo drugih iz Cerknice se je odlikovalo, med njimi tudi Risa Matevž.

Naj omenim še zanimivost, kako sta se dve vlačugi zmerjali med seboj z »italijanskimi k...«. Prizorišče je hodnik pred celicami, osebe pa Blažičeva Pavla in Levškovca Mima. »Ti... si ti!« »Kaj, jaz? To ni res! Jaz nisem nobena k..., ampak ti si k...!« in tako dalje.

Takrat so ljudje kar tekmovali, kako bi povedali svoje misli, da bi so »lepše« slišalo.

Toda kakor povsod je bilo tudi tu nekaj častnih izjem. Lahko pa se reče, da se je teh komedij udeleževalo dve tretjini Cerknice. Bilo je eno samo nepretrgano zmerjanje in psovanje, ki se ne da povedati, ki si pa vsakdo lahko misli, kako bruha iz podivjanih ljudi, ki so računali, da bodo neomejeni gospodarji in se bodo lahko brez pomislekov vdali svojim strastem.

(Dalje)

Posojilnica v Cerknici, tra v peti in prvi plen »narodno-osvobodilne« vojske

DOSEDANJA VSEBINA:

Rina, hči ubogega kmeta Ger-
mana iz argentinske gorke vasi
Doloresa, je zarotena z bratran-
cem Fabianom. Na tistem pa že
od otroških let brezupno ljubi Mi-
guela, lahkoživca, razvajenega
edinega bogate rodine, ki hodi v
Doloresa na letoviske. Miguela ne-
ka let ni bilo, potem pride spet.
V Rino se ljubeznost glasi z novo
silo. Fabian mora za dve leti k
vojaku. Miguel izkoristi njegovo
odsotnost in se približa Rini. Zgo-
di se, kar se je moralo zgoditi...
Miguel dekle potem pusti. Rina
lepega dne zaleti, da bo mati. Po-
bujen od doma v Buenos Aires,
kjer dobi otroka. Na lovu za
kruhom zase in za otročkova ero-
ga, ko ji je najhujša. Miguela, ki
pa njo in otroka zataji. Vsa strta
se Rina nazadnje vrne domov, kjer
je razočarani oče v zapuščenem
domu sprejme z besno jezo in z
udarci. Prav tedaj pride od vo-
jakov pozabljeni Fabian, ki
Rino še vedno ljubi kakor nekdaj.
Ko vidi otroka in zve od nje, kaj
se je zgodilo, se mu hoče zmešati.
Zupnik don Filemon s svojo mo-
drostjo potolaži očeta in njega —
in Fabian Rino poroči. Toda v
njem se tepeja ljubezen in sovra-
stvo. Malo se pomiri, ko se mu rodi
sin. Toda nezdrava hoča, da otrok
umre. Fabian otroka, ki ga je
imela Rina z Miguelom, se bolj
zasovraži in premišlja, kako bi
se ga otrese. Ko sreča Miguela,
ki je prišel na letoviske z ženo,
sklene, da bo otroka odrinil nje-
mu ali ga pa ubil. Ko Rina
vidi, da Fabian hčerko nekam
vleče, se zgriže in bruhne kri.

Fabian je zavil proti Capilli, a po
ovinku, da se je izognil vasi Dolores.
Punka se je v začetku smejala, potem
pa jo je začelo biti strah te divje jeze in
pa zaradi očima, ki je jezo udrihal po
konju, njo pa stiskal z drugo roko, ki se
ji je zajedala v rebra kakor kavelj.

»Nazaj, nazaj!« je vpila.

Fabian je ni slišal. Srečal je dva člo-
veka ali kaj, ki sta ga pozdravila, pa je
šel mimo, ne da bi bil odgovoril.

Ko sta bila že blizu, je konja malo
ukrotil in se zbral, zakaj na samotni stezi
je spoznal Miguela.

Miguel je prihajal peš, na rami je nosil
rjavo puško. Obleden je bil v belo, na no-
gah pa je imel žolte golenice.

Fabian ga je počakal in si na moč
prizadeval, da bi bil videti vder in mi-
ren. Punka je bila nehala jokati, zakaj
zdej se ni več bala, in ga je prosila, da
bi spet zdirjala.

Ko je Miguel zagledal kmeta, se mu
je v nasmehu približal ter mu s tisto
uglajeno domačnostjo pomolil roko.

»Kako je kaj, Fabian?« mu je rekel.
»Ko sem te oni dan srečal, sem te po-
zdravil. Toda bil si zamišljen in me nisi
spoznal. Kaj pa oče? Zvedel sem, da si
se oženil. Kako je s Rino?«

Napete žile na kmetovih sencih so
malo zatrepale, ker si je prizadeval, da
bi skril trpljenje, ki ga je čutil, ko je
slišal njeno ime iz Miguelovih ust. Toda
to ni bila jeza ali užaljenost, bila je ostra
bolečina; prav tako, kakršno je čutil te-
daj, ko so mu dejali, da hodi Miguel za
njo; tedaj, ko je neke nedelje videl, da
se ji je Miguel približal in jo pozdravil,
ter zapazil, da se mu je nasmehnila...

Oh, kako je že od otroških let trpel
zaradi tega človeka in kako navajen je
bil, poniževati se pred njim! Zdej se mu
je razbirlina vsa jeza, in ko ga je videl
pred seboj tako malobrižnega in prijaz-
nega, se je spomnil tistega dne, ko sta
govorila o Rini.

Ker se je bal da ne bi ustregel nje-
govim prošnji, ga je nagovoril prijazno:
»Ne poznate tega otroka? Ali ga niste
nikoli videli? Ali vam ni všeč? Vaša hči
je!«

»Moja hči?«

»Seveda, vaša hči. Kaj ne vidite nje-
nih oči? Ali ne vidite, da je rdečelčna in
nežna kakor prava gospeščica?«

Miguel je smehljaje se gledal deklico
in zadelo se mu je, da bi Fabian utegnil
imeti prav.

»Torej je to tista, ki...«

»Da, da, ta je tista,« je pohitil Fabian,
da bi odrezal stavek, ki bi mu utegnil
škoditi.

»Tista, ki se je rodila v Buenos Aire-
su?« je nadaljeval Miguel.

»Da, da, tista,« je odvrnil kmet, stopil
a konja ter pomagal na tla punčki, ki je
pustila, da jo je oče božal.

»Le pa si, kaj?« je dejal Miguel in si jo
vzdignil do oči. »Nekega dne je Rina pri-
šla k moji materi, kakor so mi povedali
pozneje. Če bi bila mati vedela, da midva
ne bova imela otrok, bi je ne bila za-
vrnila. Takrat pa ni niti verjela, da bi
bil ta otrok moj. Toda... oči... lma pa
tudi nekaj materinega,« je pripomnil, po-
gledal mladega kmeta in se mu ljubeznivo
nasmehnil.

Fabian je čutil, da se mu vrti v glavi.
Pobesil je oči, pred katerimi se mu je
bilo zmešalo.

»In kaj bi rad, Fabian?«

»Rekli so mi... da ste se oženili.«

»Tako je, tudi jaz sem se oženil.«

»In da nimate otrok?«

Miguel se je spet nasmehnil:

»Nisem jaz kriv, saj več, Moja žena je
bolna.«

Zakaj govori tako? Z malomarnostjo,
ki reže v srce?

Fabian je molčal, zakaj govoriti mu
je začelo biti težko. Po spominu so se mu
medli prizori iz nekdajšnjih dni. Torej mu
je določeno, da se bo moral zmeraj tako
poniževati pred tem človekom? Nekeč ga
je nabil pri potoku. Nosil je novo obleko
in zraven je bila Rina, ki ga ni branila.
Tisti dan je bil tak, da bi ga bil ubil.
Misli je iti ponoči do vile, zlešči skozi
okno v Miguelovo spalnico ter mu odre-
zati glavo z nožem, ki si ga je bil naredil
sam. Kakšno sovražstvo ga je takrat na-
vduvalo!... Zdej pa sta si gledala iz oči
v oči, kakor da bi se od tedaj ne bilo
zgodilo nič.

»Rekli so mi tudi,« je nadaljeval Fa-
bian, ki je čutil, kako mu bije žila v
sencih, »da iščete otroka, da bi ga vzeli
za svojega.«

»Res je. To je ženina muha.«

»Prav. Če je tako, tale... Ali ne bi
hoteli vzeti tele?«

Miguel je trenutek premišljal, Fabian
pa je v skrbih čakal odgovora. Če bi ga
kdo rešil tega otroka, se mu je zdelo, da
bi se mu mir spet vrnil v dušo.

BRESKOV*CVET

HUGO WAST Argentinski roman M. JAVORNIK

»Ne, Fabian! Pri meni doma bi spre-
jeli katerega koli otroka, samo tega ne.«
»Zakaj don Miguel?«

»Ker je to moja hči in v tem moja
mati in moja žena ne odneha.«

»No... pa če že iščete otroka, ka-
teri bi bil primernejši kakor ta?«

»Če bi pustili meni, da izbiram; če bi
mati ne vedela, da je ta otrok na svetu;
če bi Rina ne bile tako nespametna, da
ga je nesla tedaj k moji materi...«

Fabian je obmolnil. Kadar je oni
imenoval Rino, se ga je lotila strašna
volja, da bi bil usekal za uho. Pobesil je
glavo ter začel z nogi risati po tleh.

Miguel je gledal zdej punčko, zdej
kmeta in se sam pri sebi malo smejal.
»Kakšni ljudje!« si je mislil. »Kako mirno
ti pridejo in ti privlečejo otroka, rekoč:
»Ta otrok moje žene je zdej tvoj.«

Fabian je vzdignil oči in ujel njegov
nasmeh.

»Le pa je,« je dejal zamolklo. »Tukaj
govore kaj vem kaj vse. Če jo bodo pa
videli, ne bodo rekli niti besede. Skoraj
me ima, da bi jo peljal v Capillo.«

Fabian se je vgriznil v ustnice.

»Zakaj se ne peljete?«

»Peljal bi jo samo za dan, da bi jo
pokazal.«

»Ah!«

Spet je nastopil molk. Fabianov konj
je nepotrepljivo zvenkljal z okovjem.
Pot je bila samotna in sonce je začelo
pripekati. Možaka sta se kar sama od
sebe šla nasloniti na drevo, ki je rastlo
ob poti, in sta se pogovarjale v senci.

Tele, privezano v oddaljeni staji, je z
mukanjem klicalo mater. Ko se je muka-
nje nehalo, je bilo vse tiho in ni bilo si-
lišti drugega kakor škripajoče petje nekaj
črčkov.

Fabian je začel:

»Potemtakem...« je dejal in se po-
praskal po glavi, »je ne marate?«

»Ne.«

»In kaj boste storili z njo?«

»Človek božil! Kaj naj storim z njo?
Nikoli nisem premišljal o tem!«

»Da, kaj boste storili z njo?« je po-
novil Fabian.

»Dajal ti bom po dvajset pesov na
mesec.«

»In otrok?«

»Pojdi nol Ravnal bom z njim tako,
kakor sem ravnal doslej: pustil jo bom
pri materi...«

In se je zasmejal...

Pozneje, tisti dan, ko se je v ječi
obesil na okensko mrežo, se je Fabian
tega trenutka spominjal kakor človek,
ki se spominja snani.

Kje vedo sodniki, ki ga bodo sodili,
kaj je on čutil tiste trenutke?

Saj če bi vedeli, bi ga niti ne bili
dali zapreti. Ali more kateri človek tako
žalostno pretrpeti? Tisti smeh onega ne-
srečnika, ki se je norčeval iz njega, po-
tem ko mu je dal pojesti ostanke s svoje
mize! Tisti, ki se mu je zdelo, da ga še
zmeraj sliši in ob katerem so mu roke
še zdaj krčevito stisnile sleherni stvar,
katere se je dotaknil...

Toda ni se dolgo smejal. Fabian se
je spominjal njegovega presenečenega
obrazu v tistem trenutku, ko mu je po-
rinil roke za vrat.

Tisti trenutek je preživel vse svoje
življenje nazaj in prestal spet vse bole-
čine, vsa poniževanja, vso ljubosumnost,
ki mu je grenila in uničevala mlada leta.

Ni je bilo niti ene žalive na tej dolgi
Kalvariji, da se mu ne bi bila obudila v
spominu, ki je bil zdej jasen kakor
zrcalo.

Spominjal se je, kaj mu je Miguel ob-
ljubil neko nedeljo pod vrhami ob po-
toku. Spominjal se je žalosti in slad-
kosti ob slovesu, ko je odhajal na nabor
in pustil nevesto samo, da je jokala, ker
ga ni bilo. Spominjal se je miru, ki mu
je legel v dušo, ko je slišal tisto ob-
ljubo. Spominjal se je, kako ga je oni
izdal, kako se je vrnil in kako so se mu
smejali ljudje, ki so ga srečavali, in ka-
ko ga je bilo sram vsakokrat, kadar je
kdo prišel k njim in ga spraveval, če je
tisti rdečelčni otrok s sinjimi očmi nje-
govga hči.

Tisti trenutek je preživel vse muče-
ništvo svojega ubogega življenja, ki mu
ga je uničil Miguel. Videl ga je, kako se
smeje, in zagledal pred sabo nekaj rde-
čega, podobnega plamenu. Zdelo se mu
je skoraj, da čuti v obraz vročino kakor
vročino požara. Najbrž je to bil dih ne-
srečnika, katerega je davil...

In pustil ga je tam, ležečega vznak,
pod sončno pripeko. Jezik je molil iz
ust, oči je imel izbuljene in roke nara-
zen. Ležal je tako na beli, samotni poti,
on pa je bežal na preplašenem konju in
nesel s sabo otroka, katerega si ni upal
ubiti in ki je vpil ter se ga oklepal okoli
vratu...

VII.

Ljubezen, ki združuje.

Pretekla so tri leta.

Pepel pozabljenosti je pokrtil dosti bo-
lečin, toda v srcu slepega Rininega oče-
ta se rana ni zacelila.

Lahko bi bil živel deset let, pa bi
se bil še zmeraj s trepotom v svojih iz-
mučenih rokah spominjal tiste strašne
ure, ko je šla mimo smrt in ga oplazila
s svojo mrzlo peruto, ne da bi bil čutil.

Rina in Fabian sta bila odšla. Do-
macija je bila tiha, on pa je mislil na
vnuka, ki so ga bili pred nekaj dnevi
odnesli na pokopališče.

Čas je tekkel, pa ni bilo nikogar, niti
punčke ne, ki se je po navadi zmeraj
igrala na borjaču. Ze dolgo je bilo, kar
je slišal konjski topot. Najbrž je bil
Fabian. Rina je bila najbrž pri potoku,
toda ni slišal, da bi bila iztrepavala
perilo.

Napel je ušesa. Na uho mu ni udar-
jalo nič drugega kakor žuborenje poto-
ka, ki je tekkel po globeli ter poskakoval
med kamenjem, in pa oddaljeno meke-
tanje koza, ki so se pasle po daljnih
bregovih. Razločno je slišal brenčanje
muh v pramenu sonca, ki je padalo skozi
vrata. Nič drugega.

Začel se je bati, ne da bi bil sam ve-
del zakaj. Stežka je vstal. Ni se bil še
navadil hoditi sam, ker se je le malokdaj
premaknil.

Poklical je s praga:

»Rina, Rina!«

Odgovorilo mu je šibko lajanje Leo-
na, ki je moral biti kje blizu. Spet je
poklical in odmev lastnega glasu se mu
je zdel na moč čuden.

S palico tipaje je šel na dvorišče. Cu-
til je sonce, ki mu je pripekel v glavo,
in zdelo se mu je, da je soj v zraku
bolj živ kakor sicer.

Spet je zaklical. Slišal je spet samo
žuborenje vode. Kako da ne bi Rina
slišala njegovega glasu?

Počakal je trenutek in poklical znova.
Klical je, klical s svojim širokim glasom
dolgo, dolgo. Nič mu ni odgovorilo. K
tistemu prvemu strahu, ki si ga ni znal
razložiti, se je pridružil nov, še večji.

Rad bi se bil vrnil domov, a četudi se
je bil oddalil samo za nekaj korakov,
ni mogel več najti vrat, pa je hodil tako
sem in tja, ne da bi bil dobil kje kaj,
kar bi mu bilo pokazalo pot.

Kar na lepem pa mu je noga zadela
ob nekaj mehkega, kar je ležalo na tleh.

Lasje so mu vstali od strahu. S palico
je tipal okoli tiste stvari.

Mrlič!

Sklonil se je in njegove prestrašene
roke so začele otipavati truplo.

»Rina!« je vzkliknil. »Rina! Rina!
Mrtva!«

Srce mu je prevzela strašna groza.

Najbrž se je onesvestil, zakaj spomi-
njal se je samo, da so ga pozneje pri-
nesli k otroku, da se je dvorišče na-
polnilo z ljudmi in da so njega, ki ni vi-
del, varali s tem, da so mu pravili čudne
reči.

Sele čez dva meseca je zvedel, kako
se je vse zgodilo. Rina je umrla in
zdravniki, ki so jo pregledali, niso mogli
povedati, za čim je umrla. Kaj morda
srce počel tako kakor mehur, ki je pre-
več napihnjen? Če bi bilo tako, potem
bi bilo njemu počilo že kdaj!

Povedali so mu, da je Fabian umrl
v ječi, a mu niso dejali kako. Pravili so
mu, da je umrl tudi Miguel. Pozneje je
zaslutil, kako je umrl, to pa zaradi pun-
čke, ki je od strahu za več dni onemela.

Oh, koliko strašnih reči so mu pri-
povedovali! In vse je potem plaval po
sencah, ki so zavijale njegovo življenje.
Ni je bilo niti minute, da ne bi bil vsega
tega vedno videl pred sabo.

Naslednji dan je prišel don Filemon
prosit, naj bi mu dal punčko, da bi v
župnišči skrbeli zanjo. Pustil je, da je
šla, in to mu je srce neznančno olajšalo.

Rajši je bil sam, povsem sam in da mu
ni delal družbe nihče razen psa, kakor
pa da bi bil poleg sebe čutil hčer tistega
človeka, po katerem je prišla nesreča v
njegovo hišo.

Jed mu je pošiljal župnik. Tisti tre-
nutki, ko je prihajal on ali pa gosposi-
nja Floriana, so bili edini, ko je lahko
spregovoril besedo z živim človekom.

Tudi Candela ni prišla blizu drugače
kakor kras.

Neke noči ga je zbudilo lajanje psov
na dvorišču. Dolge ure je poslušal besno
lajanje in zdelo se mu je, da se vanj
meša zdej pa zdej jok.

Naslednje jutro je prišel v hišo fantič,
ki je gnil mimo čredo koz, ter zavpil,
da nekaj korakov od kuhinje leži Can-
dela, ki so jo psi zadušili, poleg nje pa
njeno sčeno, tudi mrtvo.

Slepčeva hiša je začela ljudem vzbujati
strah, ker se je zdelo, da je zakleta.

Don Filemon je Germana povabil, naj
gre k njemu, pa ni hotel. Čutil se je pri-
vezanega na domaćino, kjer je gledal,
kako so se mu rodili otroci, in tam je
hotel čakati smrti, kakor jo je čakala
žena, kakor jo je čakala Rina, kakor jo
je čakal njegov vnuk.

Njegova samota je bila pošastna.

Nekega dne je župnikovo gosposinj
prosil, naj bi mu pripeljala punčko. Star-
ka jo je privreda. Potem se je tako na-
vadal na njeno otroško ljubeznivost, da
ves dan, pa tudi ponoči, kadar je čul,
ni delal drugega, kakor čakal, kdaj ga
bo otrok prišel obiskat.

Kako sladak mu je začel postajati
njen glas, ki ga je klical. Kako prijetno
je bilo čutiti njeno svežo ustecko, ki so
se mu dvakrat na dan, ob prihodu in
ob slovesu, pritisnile na čelo, da se mu
je zdelo, kakor da mu je nanj padel
lahen cvet!

Ko je punčka imela pet let, jo je
obdržal pri sebi. In tisto noč, ko je prvič
spala pod njegovo streho, je njegovo srce
našlo spet mir.

Slišal je, kako je pokleknila v po-
stelji in molila na glas, kakor jo je
učila župnikova Floriana:

»Za pokojnega očka, oče naš...
Za pokojno mamo...
Za pokojno babico...
Za živega deda, da bi mu Bog dal še
dolgo življenje...«

Mož je pozabil na svoj srd, se pri-
družil sladki molitvi, s katero so ne-
dolžna usta njegove vnukce prosila od-
puščenja za svoje dolge in odpuščala
svojim dolžnikom.

Moralo je biti že dolgo, kar ni več
jokal s solzami. Tokrat so se mu vili-
le, ne da bi si bil kaj prizadeval kakor
voda iz studenca, ki je pravkar udarila
na svetlo. Jokal je dolgo. Ko je vnuka
zaspala, se tipaje vstal ter šel iskati

njenega čela, da bi jo poljubil. Preden
je zaspal, je pokleknil kakor ona ter
tudi on pomolil za svoje mrtve.

Prihodnji dan jo je vprašal, če ve,
kje je pokopališče. Ko mu je dejala, da
ve, sta se odpravila na pot.

Prvič je bila pot dolga in težavna.

Toda ko je starec molil na blagoslov-
ljeni zemlji, ki je varovala ženin in Ri-
nin večni sen, je čutil pri tem tako to-
lažbo, da je hotel priti še. In hodila sta
tolikokrat tja, da bi bil našel pot tudi
sam, če se ne bi bil bal, da samo nje-
gova molitev brez otrokove ne seže do
nebes.

Četrto poletje po Rinini smrti je
vnuka nekega večera prišel k napu-
šči, kjer je sedel German. Vzkliknila
je:

»Dedek. Neka gospa prihaja.«

»Kakšna pa je?«

»Visoka, pa v črnem.«

»Gospa Encarnacion!« si je mislil sta-
rec. Kaj neki jo je privredlo sem? Koliko
solza je moralo preteči, da so ublažile
njeno ošabno srce in jo pripeljale do
domaćije, kjer je živel tisti, ki je ubil
njenežna sina?

Res je bila ona. Prišla je in mu sedla
ob stran ter začela govoriti.

Za sinom ji je umrla še vnukinja in
zdelo se ji je, da bo v samotni veliki hiši
znorela.

Od njenih mrtvih ni ostal na svetu
niti en potomec. Toda nekega dne se je
spomnila Rinine hčerke, ki je bila njena
vnukinja.

Dosti je mislila nanjo. Da bi jo kdaj
videla, ta misel ji je postala nazadnje
edino upanje na svetu. Pisala je donu
Filemonu. Ker je vedela, da živi otrok
tam, je prišla župnika prositi, če bi ga
smela videti in če bi se dalo doseči, da
bi vnukce vzel s seboj.

German je poklical deklico, ki je gle-
dala ta prizor od strani.

»Tu jo imate!« je ded dejal in jo
potisnil proti gospe. »Glejte jo, kolikor
vam srce poželi, a ta otrok je vse, kar
imam na svetu od hčere, in ne morem
ga pustiti od sebe.«

Gospa Encarnacion si je obrisala sol-
ze, ki so ji kalile pogled, in je gledala,
ne da bi se bila naveličala, otroka, ka-
tereja je bila nekoč zavrgla.

Iz knjige vesoljnega stvarstva

Na zvezdah je vedno manj snovi

Sončeva gmta se mora spričo stal-
nega izžarevanja energije neprenehoma
krciti in jo je potemtakem vedno manj.

Računajo, da se v vsaki sekundi ta gmta
zmanjša približno za pet milijonov ton.

Na prvi mah se zdi to res ogromno za
»zvezdo, ki nam daje življenje«, a če po-
mislimo, da je sončeva gmta 330.000 krat
večja, kakor pa zemeljska, moramo priti
do sklepa, da je ta znatna izguba gmete
le tako rekoč brezpomemben drobec.

Sonca, zakaj v milijardi let bi potem-
takem Sonce izgubilo šele štirinajststisoč
del svoje celotne gmete. Protiutinki atom-
skih jeder v notranjosti Sonca naj bi bili
torej vir njegove energije, o kateri laho-
ko rečemo, da je silno velika, če upošte-
vamo, da se vodikovi atomi pri tempe-
raturi 20 milijonov stopinj — računajo,
da je okrog sončevega jedra tako vroče
— gibljejo s hitrostjo približno 600 km na
sekundo. Tako močno je treba razgibati
atomsko jedra in nevtrone, da z njimi
lahko »bombardiramo« prvine, ki jih ho-
čemo pretvoriti v drugačne.

Sonce je staro okrog 11 bilijonov let

Temeljni pojav je vedno pojav pre-
tvarjanja vodik v težje prvine, a da se

ANDORRA - REPUBLIKA V GORAH

Andorra ali »Andorrski dolina« — kakor se sama uradno imenuje — je čudna majhna dežela sredi visokih pirenejskih gor, ki jo režejo ozke so-teske in tesne, globoke doline.

Zemljepis ti ne pokaže drugega kakor majhen trikot, ki v pirenejski gor-ski verigi loči Francijo od Španije, če pa stopiš v ta novi svet, opaziš, da imaš pred seboj zgodovino več stoletij, tako da ga je nekdo po pravici imeno- val živ muzej fevdalne Evrope. Saj imaš v resnici pred seboj ustanove in šege, kakršne je Evropa poznala pred kakimi šest sto leti.

Na približno 450 kv. kilometrih živi vsega okrog 3000 prebivalcev, ki so se naselili v šestih občinah. Deželica ima tri »vladarje«, od katerih sta dva »princa« tretji pa »predsednik«. A ven- dar ni ne kneževina ne prava republi- ka, tako da je še danes brez določene politične oznake.

Andorra je dežela nepisane posta- ve, kjer šege in navade, ki so jih si- novi prevzeli od očetov in dedov, velja- jo več kakor pisana beseda.

Tako je Andorra sredi snežnega gorskega venca presanjala stoletja in silni viharji, ki so hrumeli po sosed-

pravil francoski novinar Fernaux, ker je mislil, da bo vodstvu svojega lista ustregel tudi z »majhno revolucijo« iz andorrške republike.

Skočil je na brzi vlak in se odpeljal proti Pirenejem. Kmalu potem ko je prestopil mejo, je že zvedel, da »revo- lucija« prav za prav ni revolucija, in da je vrh tega že vsega konec.

Fernaux je bil seveda hudo v za- dregu, ker ne bi rad prišel ob dober sloves, da je spreten donosalec zanimi- vih novic. Nekaj je torej moral ukre- niti, da bi se mu vsaj vožnja splačala. V nerodnem položaju se je odločil za popis svojega potovanja po andorrski republiki, ker je dobro vedel, da se velika svetska javnost ni nikoli meni- la za »deželice, kjer čas miruje in kjer ni nobenih dogodkov«.

V njegovem članku so te-le podro- bnosti:

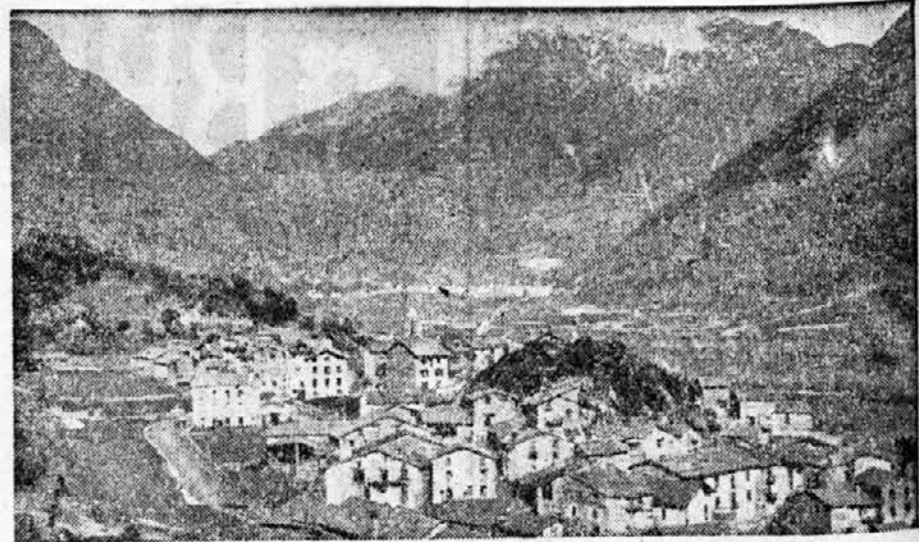
»Kakor Afrodit iz morske pene sem pristal iz nizkih deževnih oblakov v Soldeuju, prvi andorrski postojan- ki, ki se ponaša s tem, da je najvišje naselje v tej republiki, saj leži okrog 2000 m visoko. Vas je grozd sivih hi- šic in skednjav, kritih s škrljcem. Iz grozda je širil pecelj: tenek zvonic.

tovali davščino s piškami, jagnjeti, si- rom in žitom. Toda nekoč so imeli za- radi tega revolucijo, ki je vse to od- pravila. Zdaj pa — je važno zaključil Bonell — sleherna davščina nasprotuje ustaljenim andorrskim šegam ter vsa- kemu čutu pravičnosti.

Jaume je bil trd in je takoj zaprl hotel. Kdor Andorrčanov ali tujcev bo prišel mimo, naj je in spi pod milim nebom. Če potem občinski svetniki ho- čejo še več, naj naložijo posoben da- vek hotelu, ki ga ima mati narava, je pripomnil Jaume. Toda narava ne pla- čuje davkov. Zato jih tudi Jaume Bo- nell ne bo.

Jaume je bil eden prvih v Andorri, saj je bil prvi uradni »veljak«. Toda ne samo po imenu: zakaj imel je toli- ko zemljišč in tako bogate črede, da je veljal za najboljši premožnega mo- ža v deželi. V Andorri pa ima boga- stvo veljavo, ker človek brez imetja nima besede v »državni upravi«. Zato je umljivo, zakaj so se tem razmeram mladi Andorrčani skušali postaviti po robu z majhno »revolucijo«.

Toda Jaume je bil veljak ne toliko po denarju kakor po časti, ker je pač

Najmanjša prestolnica na svetu je Lale skupek starih, s škrljcem kritih hišic, kjer stoji »vlada«, ki skrbi za blagor andorrške republike bolj po izročilu iz srednjega veka kakor po modernih pisanih postavah.

Po večerji smo se spet zbrali okrog ognjišča: Jaume, njegova žena, trije si- novi, dva ali trije gostje iz »drugoraz- redne« sobe in jaz.

Imeli so koščene, temne obraze, črne oči in črne lase, eden pa je nosil prav dolge brke: pravi hribovec, ki trdno sto- ji na svojih skalah. Govorili so v ka- talonščini, mirno in počasi, sem pa tja se je kdo pogreznil v molk. Čutil sem, da ti ljudje rajši molčijo in premišlju- jejo; kadar pa spregovorijo, so njihove sodbe trde kakor kamen, na katerem žive. Žena je neopazno sedela v kotu in molčala.

Najstarejši sin je stegnil noge proti ognjišču in se zadržal v igro plamenov. Bil je visok, slok, zadržan in samozave- sten. Kadar ga je oče nagovarjal, mu je bil glas mehak. Ta je torej bil tisti, ki bo podedoval vsa zemljišča, podedoval vlogo družinskega čuvarja ter glavarjev naslov. Ko bo oče umrl, bo ta vladal ter zapovedoval bratom, svoji ženi, otro- kom in vsem, ki bodo živeli pod to dru- žinsko streho. Vladal bo v duhu pred- nikov in pravično.

To neomajno izročilo mora v moder- nem človeku zbujati občudovanje!

Ne hodim rad po širokih in udobnih cestah — tudi če bi jih v Andorri sploh imeli —, ljubše so mi skrite poti in bližnjice. Zato sem jo iz Soldeuja na- slednjega jutra ubral po temni višgasti stezi proti osrčju dežela. Pravih cest v Andorri ne poznajo. Ta stezica je slu- žila oslom, mulam, konjem, ovcam in hribovcem. Zdaj pa zdaj sem srečal osla ali mulo, obloženo s silnim bremenom. Človek ostrmi, ko vidi, kakšne tovore ti osli vlačijo na nerodnih lesenih sedlih, podloženih z debelo klobučevino. Včasih je bilo breme dvakrat večje od osla sa- mega, tako da si od živeli videl le drobna, črna kopa, ki so stopicala pod ogromnim tovorom. In ta potpežljivi hr- bet prenaša vse, kar si le moreš misliti: velike zabojne špecerijske blaga, sod- čke z vinom, oljnim oljem ali pivom, pohištvo, šivalne stroje, samokolnice, da, celo trame in kamenje za zidavo. Cer- kvene zvonce, ki vabijo iz šilastih zvoni- kov in odmevajo po gorskih graph, so že pred stoletji spravili sem na oslovskem hrbtu.

Gonjači, ki sem jih srečaval, so bili prijazni in dobrodušni, možje zagorele polti. Nekdaj so tihoaplili čez meje avi- lo, žveplenke, dišave in tobak. Kontra- bantstvo je tako ovetelo, da so se ga lo- tilo tudi najbolj imenitni veljaki, ker ni bilo proti nobeni andorrski postavi, ta- ko da imajo v parlamentarnih zapisnikih še danes imena hribovcem, ki jim je »vlada« podelila poseben monopol za tihoapljenje žveplenk in tobaka. Še do nedavnega so Andorrčani marljivo tiho- apljali čez meje ovce, konje in mule, toda romantični čar pravega andorrške- ga kontrabantstva je že zbledel.

Gonjač te pozdravlja z resnim »bon dia« (dobro dan!) ali »passi-ho be« (srečno potujete!) ali »bon vintje« (sre- čno pot!) ali kratko »buenos« (Bog daj!). Andorrčani poznajo kopico pozdravov in posebno pazijo na to, da nikdar ne od- zdravijo z istim pozdravom.

Prehitel sem hribovca, ki je hlačal počasi za oslom. Tudi ta se je bavil s častiljivim poklicem tihoapeev. Vse

življenje je prebil v gorah. Vprašal me je, če imamo v Franciji tudi takšne go- re in gozdove. Kako je z našimi osli in ovčami? Kako je z našimi mesti? Neki domači so mu pripovedovali, da so v Parizu hiše, ki silijo v oblake. Kako pa je s parniki? Nikdar v življenju jih še ni videl, saj še majhna čolna ni videl. Za take stvari po andorrskih hudourni- kih nimajo rabe.

»V Franciji imate predsednika, kaj ne? Tudi mi ga imamo, je brž pristavil v očitnem ponosu, »pa še dva princa imamo povrh!«

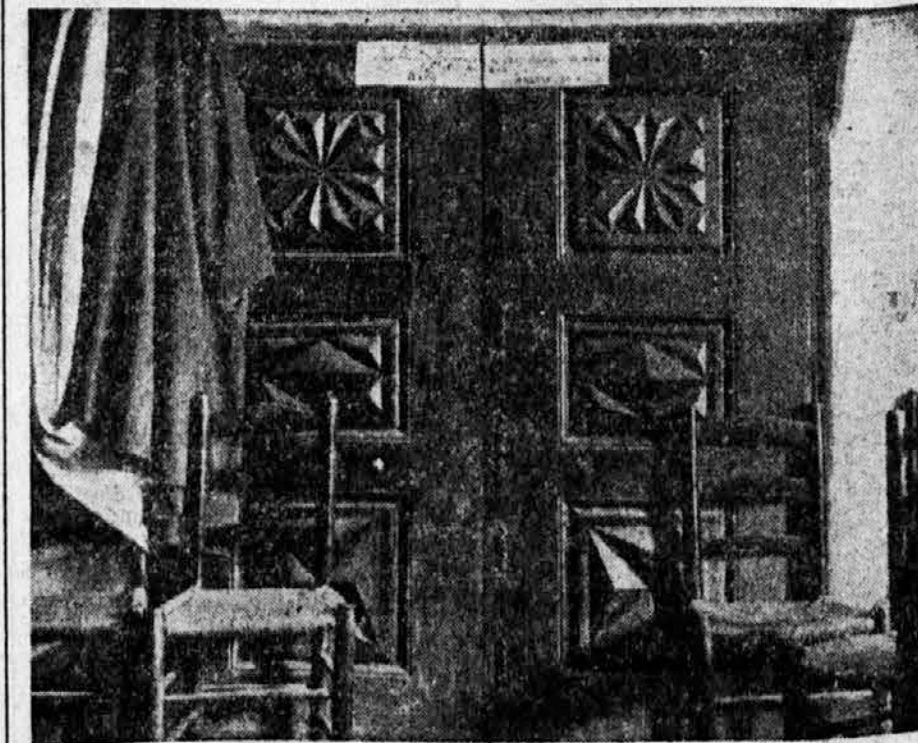
Malo je ljudi, ki bi si v resnici av- znoju svojih obrazov služili kruh: ka- kor Andorrčani. Poznajo sleherno krpi- co zemlje ter obdelujejo vsako pad, kjer

Andorrski deček si teši željo po zdravstvenih pravilih. Stoklenica je spodaj podaljšana v cev, ki pijočemu brizga curok na- ravnost v usta. Seveda se moraš navaditi požirati s odprtimi ustmi, kar dela tujcu spočetka precej pregljavno.

lahko zastavijo plug. Majhno zemljišče jim je dražje od zlata. Samo največja potreba jih lahko pripravi do tega, da se od njega ločijo. Pa še v tem primeru imajo po stari nepisani postavi pravico, da ga ne sme nihče pred njimi odku- piti. Andorrčanu je zemlja največje bo- gastvo, potem pridejo šele mule. Nje- gova stara modrost mu pravi, da zemlja nikdar ne uide, pač pa mu lahko uide zlato in včasih tudi mule!

Pot me je zanesla tudi k svetišču Device Meritxellske. Cerkevica je vsa bela in po svojem obokanem vходу spo- minja na špansko cerkveno arhitekturo. Legenda pravi, da so pred stoletji po čudežu našli kip Brezmadežne pod rož- nim grmom, ki je bil v polnem cvetju, čeprav je bila vsa okolica pokrita z de- belim snegom. Kip imajo zdaj v cer- kvi. Predstavlja Device z resnim obli- jem, ki nosi lesene coklice in kmečko obleko ter drži božje Dete v naročju. Verjetno je, da so kip v prejšnjih sto- letjih pokopali, odkrili pa so ga potem krščanski Visigoti, ko so v desetem sto- letju bežali pred Mavri.

Andorra je razdeljena na šest občin, ki jih zastopajo odposlanci v »vladnem svetu«. Silka kaže vrata »vladnega arhiva«, ki ima šest ključavnic, tako da jih ne more od- preti, kdor nima v rokah ključev vseh šestih občin. Domačini ga imenujejo »klesni kabinet«, čeprav so vrata iz trde hrastovine.

Živinski semenj v Encampu, eni izmed šestih andorrskih občin. V Encampu je pet trgovin in ena gostilna, v njem najdeš tudi po enega kovača, mizarja in ševlarja. Edini semenj je vsako leto 18. septembra in šteje med največje dogodke v republiki.

njih velikih državah, je niso zdra- mili. Šele leta 1933, so si andorrski pre- bivalci privoščili majhno »revolucijo«, a ta je trajala menda samo eno uro. Hoteli so odpraviti nekaj navad prejš- njih stoletij, ki so se jim zdele zares zastarele.

Andorrška mladina je namreč bila precej nezadovoljna, ker ni imela no- bene besede pri vodstvu »državnih po- slov«, ter je navalila na »vladno hišo«, ko so bili starešine zbrani na seji. Pri- tiskala je nanje, da so morali sprejeti sklep, po katerem naj bi vsak andorr- ski meščan imel pravico voliti ali biti voljen, ko bi dopolnil 23. leto starosti. Poleg tega naj bi seje »državnega sveta« bile poslej javne.

Potem ko so ta ukrep izsilili, so andorrski mladeniči stekli v vse glav- ne andorrške naselbine ter ga na trgih ljudstvu prebrali. Pozneje so starešine skušali izsiljeni sklep razveljaviti, češ da se niso odločili zanj po svobodnem preudarku. Še danes se menda priča- jo, kako in kaj bi.

Toda to je le majhen političen do- godek, ki je menda samo za eno uro vzviljal ozračje stoletnega gorskega miru.

Prišel pa je vendarle do ušes rado- vednih časnikarjev, ki so se v teh letih zanimali za vsako malenkost, da bi uredništvom raznih listov polnili stolp- ce z vsem, kar bi bralce kakor koli za- nimalo. Tiste dni se je v Andorro od-

Ob nedeljah vidiš drobnega duhovnika s kovčgom in dežnikom, kako se slož- no vzpenja po ozki gorski stezi, da prešteje svoje ovce tod po planinah in jim označi božjo besedo.

Po kakem modernem življenju ni tu seveda ne duha ne sluha: ni kavar- ne ne trgovine. Začudil se torej boš, če ti povem, da sem tu vendarle našel hotel. Siva hiša s strmo streho, ki se je menda zaradi »imunitetne« lege- spravila na pobočje nad vasjo.

Stopil sem vanjo. Pred menoj večja soba s podom iz slabo tesanih, grčavih desk, strop pa so podpirali močni, sa- jasti tramovi. Iz te si prišel v manjšo sobo: v sredi oguljena mizica, na ste- nah pa pobledele podobe, star koledar, ves ponesnažen od muh, in majhen zemljevid. Večja soba je bila jedilnica »drugega razreda«, kjer so se po na- vadi zbirali pastirji, mešetarji in hri- bolazci. Manjša pa je bila namenjena »prvorazrednim« popotnikom, če in ka- dar se je kateremu zahotelo obiskati od vsega sveta odrezano gorsko vas.

V krvi mi je, da me pozornica malo zanima, ker me stalno preganja estra- st, da bi povsod rad odkril življenje za kulisami. Zato je umljivo, da sem ta- koj začel stikati za kuhinjo. Bilo mi je, ko da vstopam v fotografsko tem- nico. Za pod je poskrbela dobra mati narava, s tem da si je tu dala steptati hrbet v zglijena tla. V kotu sem za- gledal odprto ognjišče, čigar mirni pla- meni so lizali čadast kotel, ki je bil videti kar nekam truden od večnih ko- sil in večerji. Iz črnih tramov so šir- leli leseni klini, na njih pa so visele gnjati, klobase in polenovke.

Odkar sem bil stopil na andorrška tla, sem tu prvič prišel spet v stik z ljudmi in z njihovimi tujimi šegami.

Sedel sem na klopico poleg ognji- šča ter si začel sušiti premočeno oble- ko, medtem ko mi je mati Bonellova pripravljala večerjo. Jaume Bonell, hišni gospodar, je sedel ob družinski mizi v kotu ter prebiral teden dni star časopis.

Bil je slok, koščem hribovec z or- lovskim nosom. Pod sršastimi obrvmi so bliskale silno bistré oči, o katerih sem sodil, da vidijo celo skozi obleko in stene. Njegova močna, bojovita če- ljust je pričala, da je sin trdega ple- mena, ki nima preveč smisla za šale. To sodbo mi je kmalu sam potrdil, ko mi je jel praviti, kako se je moral ne- davno bosti s svojimi ljudmi.

Andorra je razdeljena na šest žup- nij, ki so kakor šest držav zase. Jaume Bonell se je sprl s svojim občinskim svetom, ker mu je naložil posebno davščino, češ da ima v hotelu dosti gostov in torej tudi dovolj denarja.

Toda — in Bonell je pri tem dvig- nil prst — noben Andorrčan doslej še ni plačal kakor davščine v denarju. Samo v starih časih so gospodi odraj-

bil glavar plemena, patriarh, ki se je držal izročila ter skrbno upravljal imet- je svoje hiše, da bi ga izročil tistim, ki naj bi prišli za njim.

Andorra je bila tisoč let del severne špan- ske škofije, ki je imela sedež v majhnem mestecu Seo de Urgel. Od leta 1278 naprej je bil tudi urgelski škof vedno član andorr- ske »vlade«. — Občinski sluga v Urgelu skillee ljudi s trobento, da jim prebere zad- nji vladni sklep.

Jaume je odložil časopis in pomenek se je začel. S stene je snel fotografijo in mi jo pokazal. Po podobnosti sem so- dil, da mora biti njegov oče: trd, bo- jevit obraz starega patriarha. Bil je v uradni obleki »državnega svetnika« in »parlamentarca«. Ko sem gledal starče- vo podobo in se zazrl v sivolasega sina, ki je bdel nad družinskim izročilom in dobrim imenom ter skrbno pazil na prigarano imetje tolikih rodov, sem živo začutil neverjetno trdno vez, ki v An- dorri spaja družinskega glavarja z vse- mi glavarji predniki, vez, za katero je moderni mestni svet danes povsem otopel.

Mati Bonellova je imela dosti oprav- ka z večerjo in se ni menila za najin razgovor. V Andorri je taka navada, da ženske molčijo, ko se možki pogovarja- jo; le kadar jih kaj vprašaš, ti dajo kratek odgovor. Imela je ko jabolko rdeča lica, na glavi pa je nosila sivo ruto, kakršne nosijo vse andorrške žene.

Postregla nam je s postvrjo in pe- čeno polenovko, ki jo Andorrčani tako zelo cenijo. Potem je postavila na mizo pečenko andorrškega »izarda«, pirenejskega gamsa, ter imenitno prekajeno andorrsko gnjati, ki slovi celo v tujini zaradi žilahnega okusa.

Jaume Bonell, andorrski veljak, s katerim je pisec članka govoril. Tu je v obleki visokega »vladnega uradnika«, kakršno so nosili njegovi predniki v prejšnjih stoletjih. Taki ljudje so neomajni čuvarki starega iz- ročila in družinske povezanosti ponosnega in neodvisnega andorrškega ljudstva.